

SZAKDOLGOZAT

Gyurta Tamás

2022.

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Károly Róbert Campus

Szakdolgozat

Csente Vadásztársaság vadtakarmányozási technológiája

Konzulens:

Dr. Herczeg Béla

Főiskolai tanár

Készítette:

Gyurta Tamás

Vadgazda mérnöki szak

Levelező tagozat

2022.

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	2
1. IRODALMI ÁTTEKINTÉS.....	4
1.1. Fogalmak.....	4
1.1.1 Vad.....	4
1.1.2. Élőhely	4
1.1.3. Vadeltartó képesség.....	6
1.1.5. Vadföld	8
2. VADTAKARMÁNYOZÁS.....	9
2.1.Vadtakarmányozás szükségessége	9
2.2. Vadtakarmányozás tervezése	11
2.3.Vadtakarmányozását szolgáló berendezések	12
2.4. Természetes vadtakarmányok.....	17
2.5. Vadföld	19
2.6. Zöldtakarmányok.....	20
2.7. Gyökér és gumós-takarmánynövények	20
2.8. Abraktakarmány	21
2.9. Milyen növényeket ne termesszünk vadföldön?	21
2.10. Különböző vadfajok tápanyagszükséglete fejlettségük függvényében	22
2.11.Téli takarmányozás	23
2.12. Vadállomány téli tömegtakarmány szükségletének előállítása	24
3. ANYAG ÉS MÓDSZER	25
3.1. Csente Vadásztársaság bemutatása	25
3.2. Eredmények	27
3.3. Csente Vadásztársaság vadgazdálkodás adata	40
3.4. Összesítés.....	46
4. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK	49
Irodalomjegyzék	51
Táblázatok és ábrák jegyzéke.....	53

BEVEZETÉS

*„Az legyen a vadász nemes törekvése,
Hogy a vadat óvja, kímélje és védje.
Vadásszék, mint törvény és szokás kívánja,
S teremtményeiben a teremtető áldja....”
(Széchenyi Zsigmond)*

Minden élőlény létét alapvetően a környezeti tényezők szabályozzák és határozzák meg. E tényezők közül kiemelkedő jelentőséggel bír a létfenntartási, a táplálkozási körülmények alakulása.

Ha a természeti környezet – az élőhely - nem tudja biztosítani egy faj táplálék igényét, akkor vagy élőhelyet fog változtatni (elvándorol) vagy szélsőséges esetben elpusztul. Előfordulhat, hogy a faj fennmaradása érdekében alkalmazkodik a megváltozott életkörülményekhez, de ehhez hosszú időre van szükség. Ennek következtében azonban megváltozik a táplálék igénye, amely a faj megjelenésében, morfológiai jellemzőiben is megmutatkozhat.

A környezet, ezzel együtt a táplálkozási viszonyok változását legfőképpen az emberi civilizáció terjedése, illetve a mező-és erdőgazdasági tevékenységek változása idézi elő. De az egyoldalú, akár a túlzott vadtartás is okozhatja a táplálék mennyiségének és minőségének változását.

Vadfajaink természetes élőhelyének diverzitása és táplálékkínálata az intenzív erdő- és mezőgazdálkodásnak köszönhetően csökken, ráadásul a táplálékkínálat is ingadozóvá válik. Az egyes vadászterületeken a bekerített területekről kiszorított állatok miatt a vadállomány relatív sűrűsége is növekszik, ezért a szabadterületi vadállomány rendszeres etetését – tehát a kiegészítő takarmányozását – meg kell oldani az adott élőhely táplálékviszonyainak kiegyenlítése érdekében.

A vad táplálékhiányát, az élőhely csökkent takarmányozó képességét bizonyos mértékig pótolni, ellensúlyozni lehet hatékony vadföld gazdálkodással és ésszerű vadtakarmányozással. A kihelyezett vagy helyben megtermelt és feletetett takarmányokkal a terület vadmegtartó képessége növelhető és javítható az állatok által felvehető táplálék minősége.

Az elmúlt években bekövetkezett változások indokoltá tették az emberi beavatkozást a vadon élő állatok megfelelő táplálkozásában. Már több éve tagja vagyok egy vadásztársaságnak, így testközelből tapasztalhattam e téma gyakorlatát.

Fontosnak érzem, hogy minél szélesebb körben ismertté váljon annak szüksége, hogy az ember vendégként lehet jelen a természetben, így figyelemmel kell lennünk a többi élőlényre, növényekre és állatokra egyaránt.

Az emberi igények biztosítása miatt a természetes környezet jelentősen csökkent és megváltozott, így felelősséggel tartozunk a többi élőlény életéért.

A legkevesebb az, hogy a közvetlen közelünkben élő állatok részére megalapozott módon körültekintő formában, ellenőrzött körülmények között élelmet biztosítunk.

Dolgozatomban azt vizsgálom, egy vadásztársaságnak milyen lehetőségei vannak a vadon élő nagyvadak táplálására, milyen eszközök, illetve takarmánynövények állnak a rendelkezésre. Esetleg van-e összefüggés a táplálék és az állatok trófeáinak nagysága, milyensége között.

Dolgozatom felépítését tekintve először egy-két fogalmat tisztázok, majd áttekintem a témához kapcsolódó szakirodalmat.

Ezt követően egy valós vadásztársaság által végzett vadtakarmányozási gyakorlatot mutatom be.

Végül a következtetések kerülnek megfogalmazásra. A témával kapcsolatosan általam készített fotók a dolgot színesítik.

„Csend kell ahhoz, hogy megérezzük a mindenséget...”

(Széchenyi Zsigmond)¹

¹ Széchenyi Zsigmond: Vadász, utazó és író. Ez utóbbi minőségében alkotott igazán kiemelkedőt. Vadászélményeit irodalommal magas színvonalon foglalta könyvekbe, amelyeket nem kizárólag vadászok számára szánta.

1. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

1.1. Fogalmak

1.1.1 Vad

Röviden: vad az az állat, amire vadászni lehet.

A vadászati és természetvédelmi jogszabályok meglehetősen éles határt húznak, és hazánkban jogi értelemben csak a vadászható fajok minősülnek vadnak.

A vad védelméről, a vadgazdálkodásról és a vadásatról szóló LV/1996. törvény (Vtv.) szerint: *„A földművelésügyi miniszter (a továbbiakban: miniszter) - a természetvédelemért felelős miniszterrel egyetértésben - rendeletben állapítja meg a Magyarországon honos, előforduló, engedéllyel telepített, vagy átvonuló, természetvédelmi oltalom alatt nem álló nagyvadnak, illetve apróvadnak minősülő vadászható állatfajokat.”*

Jogszabály szerint megkülönböztetünk:

- ❖ Nagyvadat: gímszarvas, dámszarvas, őz, muflon, vaddisznó.
- ❖ Apróvadat: mezei nyúl, üregi nyúl, fácán, fogoly, vetési lúd, nagyililik, tőkés réce, bőjtű réce, csörgő réce, barátréce, kerceréce, szárcsa, erdei szalonka, balkáni gerle, örvös galamb.
- ❖ Egyéb apróvadat: házi görény, nyest, borz, róka, aranyakál, pézsmapocok, nyestkutya, mosómedve, dolmányos varjú, szarka, szajkó.

1.1.2. Élőhely

Az elmúlt évtizedekben a rohamos gazdasági fellendülés, a klímaváltozás komoly károkat eredményezett a vadon élő állatvilág sokféleségére. A területcsökkenések, az úthálózatok bővülése és az ipar, illetve a lakóterületek növekedésén túl az egysíkú, intenzív gazdálkodás is káros hatást fejt ki a vadállományunkra. (FEKETE 2019)

A biológiai sokféleség megóvása érdekében fontos követelmény a természetes élőhelyek védelme, a fajok populációinak megóvása, vagy szükség esetén helyreállítása természetes környezetükben.

A napjainkra kialakult drámai helyzetet érzékelteti a Természetvédelmi Világszövetség (International Union for Conservation of Nature) megállapítása, mely szerint évente átlagosan ötven állatfaj kerül közel a kihaláshoz.

2015-ben például végleg kipusztult a keleti puma, 2012-ben a Pintaszigeti teknős, 2011-ben a vietnámi orrszarvú. Számos állatfaj pedig veszélyeztetetté vált. A kihalással fenyegetett állatfajok többsége Amerikában, Afrikában és Ausztráliában él. (Internet 3)

Az egyik oka ennek a kétségbeejtő helyzetnek az, hogy az ember nem tiszteli eléggé a természetet, a fakitermeléssel tönkre teszi az erdőket, a különböző tevékenységeivel szennyezi a levegőt és a vizet, illetve ellenőrzés nélkül új fajokat telepített be egy-egy élőhelyre. Egyre többször hangzik el a hírekben, hogy a tengerekben, óceánokban lassan több műanyag található, mint hal. Ez azonban nem kizárólag az élőlényekre káros, hiszen az apró darabokra bomló műanyag a vizekben élő állatok szervezetébe, onnan pedig az emberi szervezetbe kerülnek. Azt gondolhatjuk, hogy hazánk viszonylag védett e tekintetben, de ha hihetünk a legfrissebb híreknek, akkor a Tisza mikro műanyag szennyezettsége már a Gangeszén is túltesz. (Internet 2)

Általában minden állatfaj ragaszkodik megszokott élőhelyéhez. Hazánk nagyvadjainak léte- az őz kivételével – az év bizonyos időszakában az erdőhöz kötött. A dóm és a muflon állandóan kötődik az erdőhöz, míg a szarvas és a vaddisznó időnként kivált a nagyobb kiterjedésű nádasokba és mezőgazdasági területekre. A középhegységek cseres-gyertyános elegyerdői, az Alföld tölgyes-körises megfelelő cserjeszinttel borított területei, a nádas területek, a Duna buja aljnövényzetű árterei kiváló élőhelyet biztosítanak e vadfajok számára.

Az őz félig-meddig kivált a nagyobb kiterjedésű erdősült területekről, míg a vaddisznó ragaszkodik a sűrű cserjés, bozótos, nádas élőhelyhez. A homoktalajú akácosok és a magas hegységek kopár részei nem voltak és nem is lesznek szarvas eltartó területek.

Az élőhelyek kapcsán meg kell említeni, hogy mind az erdei, mind a mezőgazdasági élőhelyek nagy változáson mentek és mennek át napjainkban is. (FARKAS 2004)

Nézzük az okokat.

Erdei élőhely: a tervszerű erdőgazdálkodás következtében eltérő erdőművelés történik, vagyis erdeinkben más és más tevékenység zajlik a különböző célok elérése érdekében (fatermesztés - ezzel járó fakitermelés vagy jóléti erdő). A fatermesztés céljából nagy területeken monokultúrák jönnek létre, amelyek nem kedveznek a vadállománynak. Ugyanakkor erdőtelepítés és felújítás során nagymértékű vadkár következhet be, ezért szükség van az erdő- és vadgazdálkodó érdekeinek összehangolására. (BENCZE 1972)

Mezőgazdasági élőhely: az intenzív gazdálkodás, a céltudatos emberi beavatkozás az ökoszisztéma átalakulását eredményezte.

Ennek következménye:

- diverzitás csökkenése: nagytáblás művelés kevés növényfajjal,
- gyomosodás ellen vegyszerek használata, aminek hatására eltűnnek a gyomokon élő rovarok, és ez magával hozza, hogy a rovarokkal táplálkozó állatok is eltűnnek (pld: a fogoly),

- nagy teljesítményű gépek használata: a művelés sebessége többszörösére nőtt, ezáltal egy-két napon belül a teljes környezet – élőhely - átalakul, nagyon gyorsan megszüntetve az esetleges táplálékot és búvóhelyet,
- Nem engedélyezett módszerek, és technológiai hibák használata: gondolok itt a tarlóégetésre, vagy a vegyszer túladagolásra. (BENCZE 1972)

Élőhely fejlesztési javaslatok:

Erdőben

- Cserjeszint kialakítás, megtartás.
- Lécek kialakítás.
- Szálas erdő kialakítás.
- Változatos fás-szárú kínálat.

Nyílt területeken

- Erdősítések foltos elegyítése.
- Fasorok, cserjefoltok kiegészítése, felújítása tápanyag dús, magas fehérjetartalmú fás szárú növényekkel.
- Kisebb mozaikszerűen elhelyezett vadföldek, tápanyag dús kétszikűekkel (lucerna, herék, keverékek). (Internet 1)

1.1.3. Vadeltartó képesség

Minden élőhely bizonyos mennyiségű vadat képes eltartani, így ezt a szintet meghaladó állományt már nem tudja fenntartani.

Az eltartó képesség a vadgazdálkodás egyik leggyakrabban előforduló fogalma, amelyet az alábbiak szerint szoktak értelmezni:

- ❖ Adott fajból egy meghatározott élőhelyen több év során átlagosan eltartható egyed.
- ❖ Populációnövekedés felső határa, amely fölött további létszámnövekedés nem lehetséges.
- ❖ Azoknak az egészséges, életerős állatoknak a száma, amelyet egy élőhely fenn tud tartani.

A hazai gyakorlatban leginkább a harmadik megközelítés az elfogadott, amely szerint az a legnagyobb vadlétszám, amelyet az adott környezet adott időtartamon belül – a legkedvezőtlenebb viszonyok között is – képes eltartani, anélkül, hogy a környezet károsodna vagy a vad állapota romlana.

Ez a meghatározás a számos megkötése miatt a vadállománynak azt az eltűrhető létszámát adja meg, amit a környezetben működő más ágazatok elfogadnak (a vad nem okozhat kárt), vagy amit a vadgazda saját érdekében megkívánhat (nem romlik a vad állapota).

Az eltartó képességet kialakító élő - és élettelen környezeti tényezők nem állandók, hatásuk egymással kapcsolatban évről évre változik, ezért az eltartó képesség jelentősen ingadozhat. A vadgazdálkodásnak és a vadászatnak állandóan változó vadállományhoz kell alkalmazkodni. (HELTAY 1995)

A jelenlegi vadállomány nagyságát a természetes körülmények már nem tudják eltartani, így a vadon élő állataink egyre többször jelennek meg az ember lakta területeken.

1. kép: Vaddisznók a III. kerületben
Forrás: saját fotó

Az ősz folyamán szerencsém volt a szomszédos Romániában járni, ahol azt tapasztaltam, hogy Tusványos faluban minden ház kerítését árammal védik a rendszeres medve látogatások ellen.

2. kép: Románia: Tusványosfürdő
Forrás. Saját kép

1.1.4. Vadgazdálkodás

A vadgazdálkodás során a vadpopulációk dinamikájába és élőhelyébe történik beavatkozás. A vadon élő állatok elterjedésének, állománynagyságának (sűrűségének) és az állomány minőségének befolyásolását jelenti.

A mezőgazdasági termelés alakulása nagymértékben befolyásolja a vadállomány életfeltételeit, életlehetőségeit, és irányt mutat a korszerű vadgazdálkodásra.

De mit is jelent a korszerű vadgazdálkodás? A haszonvadállomány elszaporítását arra a szintre, ami még összeegyeztethető a mező-és erdőgazdaság érdekeivel, azok érdekeit meg nem sértve lehetőséget nyújt a haszon vad kedvező életfeltételek melletti tenyésztéséhez.

A lenti táblázat mutatja, pontosan mi is tartozik a vadgazdálkodás tevékenységbe, illetve azok hogyan épülnek egymásra, milyen módon kapcsolódnak egymáshoz.

Vadgazdálkodás	
Élőhely kezelés	Állomány kezelés
Takarmányozás, Vízellátás, Kártevők, Fészkelő helyek	Létszám, koreloszlás, ivari arány, szaporulat, elhullás
Etetők, vízforrás, vadföldek, táplálék kínálat, kiegészítő takarmányozás	Létszám becslés, trófeák- kondíciók - és elhullások mérése, szaporulat vizsgálat, vadkár megelőzés

1. táblázat: Vadgazdálkodás modellje

Forrás: Bertóti: Vadgazdálkodás és vadászat- saját szerkesztés 2021.

A vad védelméről, a vadgazdálkodásról és a vadászatról szóló LV/1996. törvény 40. § kimondja:

"E törvény alkalmazásában vadgazdálkodásnak minősül a vadállomány és az élőhelyének – ideértve a biológiai életközösséget is – védelmével, a vadállomány hasznosításával és szabályozásával kapcsolatos tevékenység."

A vadászat a vadgazdálkodás része, a vad elejtésére vagy elfogására irányuló, a vadállományt szabályozó tevékenység, amelyet a jogszabályban meghatározott feltételekkel szabad folytatni.

1.1.5. Vadföld

A vadgazdaság területén kialakított olyan mezőgazdasági művelés alatt álló szántó-legelő- vagy rétterületeket értünk, amelyek célja az ott élő vadállomány ellátása a természetes takarmányon kívül zöld és- abraktakarmánnyal.

A vadföldek alakját, méretét, elhelyezkedését természetesen a vad igényei szerint kell kialakítani. Általános arany szabály, hogy jobb a sok kicsi, mint az egy nagy vadföld. Az apróvadak a nagyobb földtáblák széleit, kb. 15, de maximum 30 méterét használja. (Internet 5)

2. VADTAKARMÁNYOZÁS

2.1. Vadtakarmányozás szükségessége

A megváltozott és állandóan változó élőhelyi viszonyok között a vad igyekszik úgy táplálkozni, hogy abból szervezetét a leghatékonyabban felépítse, faji jellegét megőrizze és életét fenntartsa. Vadállományunk nagy része csak növényi takarmányt fogyaszt. Nagyvadjaink megszületésük után egy ideig anyjukra szorulnak, majd miután maguknak kell megszerezni a táplálékot, nagy jelentősége lesz annak, hogy az milyen minőségben és mennyiségben áll majd rendelkezésre. Minden táplálék, amit a vad elfogyaszt vízből és szárazanyagból áll.

A szabadon felvehető élelemnek mindenképpen tartalmaznia kell azon tápanyagokat, amelyek a fejlődéshez, növekedéshez szükségesek. Az élőhelyen tehát szükséges a megfelelő mennyiségű vadtakarmány (lomb, gally, fű).

Nagyvadjainknak (gím, dámszarvas, vaddisznó, őz, muflon), mint növényi eredetű takarmány fogyasztóknak igényeik kielégítéséhez nagy mennyiségű takarmányt kell felvennie naponta. E takarmány 70-80%-os víztartalma nagy részben az állatok vízigényét is kielégíti.

Már az 1970-es évektől azt tapasztalták, hogy a becsült és az éves terítékből kikövetkeztetett vadlétszám alapján a vad-élőhelyek takarmánymennyisége az állomány fenntartására nem elegendő. Ez azt jelenti, hogy a téli etetésen kívül a vegetációs időszakban is gondoskodni kell zöldtakarmányról, vagyis egész évben kell takarmányozni. Ezt vadföldműveléssel, takarmánytermesztéssel, esetleg a környező mezőgazdasági területeken termesztett vetések megvásárlásával oldható meg. (KÖLÜS 1986)

A vadgazdálkodás során végzett takarmányozás három, egymástól jellegében, céljaiban és technológiájában is elkülönülő területre osztható fel: a vadászterületen, a vadaskertekben és az intenzív vadtenyésztésben történő vadtakarmányozásra.

Dolgozatomban a vadászterületen történő kiegészítő takarmányozás, táplálék pótlásról esik szó, a másik két témát nem érintem.

A szabadterületi vadtakarmányozás a területen felvehető tápanyagok és természetes takarmányok kiegészítője, egyes esetekben pótlója. Különösen igaz ez az ivóvíz és az ásványi anyagok (pl. elsősorban só) pótlása esetén, amely szintén a vadtakarmányozás részét képezi. A takarmányozás a legtöbb esetben időszakos.

Végrehajtása során nemcsak a vadra, hanem a természeti környezetre is figyelemmel kell lenni. Alapja a takarmányozandó faj igényeinek, egyedsűrűségének és az adott faj szempontjából a táplálékhiányos időszakok ismerete. (BERTÓTI 1974)

A **szabadterületi vadtakarmányozást** - ha azt folyamatosan végezzük - gyakorlatilag kiegészítő takarmányozásnak tekinthetjük. A megfelelő kiegészítő takarmányozással növelhetjük a terület eltartó képességét és/vagy hozzáférhetővé tehetünk egyes, egyébként az adott területen nem, vagy csak nagyon korlátozottan rendelkezésre álló táplálékalkotót. A csak alkalmanként, a vészhelyzetekre, potenciális éhezési szakaszokra koncentráló takarmányozást nem tekinthetjük kiegészítő takarmányozásnak, helyesebb „vészhelyzeti”, vagy „életmentő” takarmányozásnak hívnunk. (HELTAI, SONKOLY 2009)

Miért szükséges takarmányozni?

- Vadászat megkönnyítése céljából:
 - ❖ a vadászati időben, csak a vadászta idejére szorítkozik,
 - ❖ adott vadfaj számára vonzó,
 - ❖ a vadászatot nem zavaró módon,
 - ❖ különböző fajok, különböző igények és idények,
 - ❖ vad megfigyelés.
- Állomány átsegítése a táplálékhányos időszakon:
 - ❖ télen és a mzg-i területek aratását követően is,
 - ❖ más-más igény van télen és nyáron (nyáron: fehérje +víz; télen: energia),
 - ❖ takarmányváltás szoktató etetés.
- Állomány minőségének javítása érdekében:
 - ❖ trófea felépítéséhez szükséges anyagok (fehérje, ásványi anyagok),
 - ❖ trófea építés idején és azt megelőző időszak,
 - ❖ adott területen hiányzó anyagok pótlása.
- Vadkár csökkentése érdekében:
 - ❖ vadkár jelentkezése előtt és alatt,
 - ❖ a károsított növénnel vagy annál jobban,
 - ❖ érzékeny területtől távol,
 - ❖ vad helyhez kötése.
- Egyéb célból:
 - ❖ vadbefogás,
 - ❖ gyógyszeres kezelés. (Internet 6)

Ami a vadkárt illeti, ismert az elterelő takarmányozás és vadföldművelés gyakorlata. Tudni kell azonban, hogy szakszerűtlen takarmányozással többet árthatunk e tekintetben, mint amennyit használunk. A tapasztalat azt mutatja, hogy amennyiben léces vagy rudas, hántásra érzékeny állományok közelében egyoldalúan takarmányozunk, a hántás törvényszerűen be fog következni. (Internet 4)

3. kép: Kéreghántás
Forrás: Saját kép

2.2. Vadtakarmányozás tervezése

Az ember által kijutatott takarmány a természetes úton megtalálható tápanyag kiegészítője. Nagyon fontos tudni, hogy milyen fajú, korosztályú és mennyiségű vad takarmányozásáról kell gondoskodni. Ennek alapjául a tavasszal és nyáron végzett vadszámlálás szolgálhat, amely alapján ismert lehet, hogy a vadászterületen, hogyan oszlanak meg a nagyvadak. (KÉSMÁRKI, GERGELY 2014)

A tervezésnél azt is tudni kell, hogy a területen hol és milyen típusú vadlegelők és vadföldek kerülnek/kerültek kialakításra. Ezt elsősorban a területek adottságai határozzák meg.

A tervezés során azt kell eldönteni, hogy saját termesztésű vagy vásárolt takarmányra alapozzák-e az ellátást. Illetve, ha mindkettőt igénybe kell venni, (ha a földterületek mennyisége és minősége nem biztosítja a teljes szezonra szükséges takarmány mennyiséget), akkor azt milyen arányban kell számolni.

A tervezés során az etetők sűrűségét is meg kell határozni, amely két módon lehetséges. Egyrészt figyelembe lehet venni a területnagyságot, vagyis hektáronként célszerű meghatározni egy etető fajta kihelyezését; vagy egy etetőre megadni az egyes vadfajok mennyiségét.

A vad elhelyezkedése, a takarmány fogyasztása támpontot adhat a vad napi mozgására és igényére, amely segítséget jelenthet új etető kihelyezéséhez. (KÓHALMY 1990)

2.3.Vadtakarmányozását szolgáló berendezések

Vadetetők

A vad etetése, mesterségesen biztosított kiegészítő takarmányozása a mai viszonyok mellett már nem nélkülözhető.

Többszörre és elsődlegesen télen használatosak, amikor a természetes élelem mennyisége csökken, vagy egyáltalán nem elérhető (hó borítja a területet). Ebben az időszakban a vad szűkösen és több-kevesebb fáradsággal tud a táplálékhoz hozzájutni.

Az etetőket célszerű úgy kialakítani, hogy a rajta /benne lévő élelem minél hosszabb ideig egészséges és romlatlan tudjon maradni. Az időjárás viszontagságaitól, emberi - és állati károkozástól mentesüljön, és a vad lehetőleg védett helyen tudja elfogyasztani.

E szempontokat alapján az etetők elkészítésénél mindig figyelni kell arra, hogy milyen takarmányt, mely vad részére szeretnénk biztosítani.

Fontos, hogy az etetők védett, szélmentes, napos nyugodt, a terület járt utaktól távol eső, biztonságos részein kerüljenek elhelyezésre.

A vad kedvenc, sűrűn látogatott helyei a legalkalmasabbak, de ne feledkezzünk meg arról sem, hogy a vadat odaszoktathatjuk, ahol az okszerű vadgazdálkodás szempontjából a mező és-erdőgazdasági érdekből célszerű. (BERTÓTI 1974)

Típusaik:

- Nagyvadetetők:

- Elhelyezésnél fontos, hogy ne koncentrálja a vadat vadkárrel veszélyeztetett részekre.
- Kevés etető esetén túlzott vadkoncentráció történik egy-egy helyen; vagy rossz helyre koncentrálja az állatokat, ami nagyobb vadkárt eredményez.

- Célszerű: 40-50 szarvas/1 db szarvas etető és 20-25 őz/1 db őzetető.
- Etetőtípusok: az etetett takarmánytól (szemes, szálas, lédús) és a vadfajtól függ a méretezés és kialakítás. (Pl. takarmánytárolós etető, malacetető, takarmányvályúk, silótálca, hordós etető, kombinált őzetető, szarvas etető, vaddisznó önetető).

- Apróvadetetők:

Általánosan elmondható, hogy nincs belőlük elegendő! Nagyon sok apróvadas területen egyáltalán nincs nyúl vagy fogolyetető. Az a vélemény, hogy a fácán etetőnél az említett két vadfaj is megtalálja az élelmet. De ez minden alapot nélkülöz.

A nyúl számára nem elegendő a szemestakarmány, szüksége van szénára és lédús eleségre is. Erdőben szintén szüksége van táplálékra.

A fogoly még rosszabb helyzetben van/volt. Jóformán sehol nem etetik a foglyot. Ez a félős madár nem könnyen gondoítható, a nyitott fácán etetőhöz még akkor sem megy oda, ha az közel van a tartózkodási helyéhez. Legjobb megoldás, ha zegzugos folyosót alakítanak ki, amely alatt megtalálja az élelmet. De alkalmas lehet a kúpalakú etető kialakítása is. (KÖHALMY- 2 1990)

Milyen etető típusok jöhetnek szóba? Ahogyan a fentiekben már szó volt róla, fontos, hogy a kihelyezett táplálék minél hosszabb ideig megfelelő minőségű maradjon, és a különböző állatfajok számára ideális módon kerüljenek kínálásra.

A következő táblázatban kerültek összefoglalásra az etető típusok, illetve azok felhasználási céljaik.

Létesítmény típusa	Célja
Pajtaetető	Fás szárú, lédús és energiatakaromány tárolása
Etetővályú	Fás szárú takarmány kihelyezése
Tölcsér	Fás szárú takarmány tárolása és kihelyezése
Etetőteknő	Lédús és energiatakaromány kihelyezése
Siló	Szilázs erjesztése és tárolása
Építmény nélkül kiszórva	kisebb adag táplálék kihelyezése

2. táblázat: Etető létesítmények típusai

Forrás: Bruno: A vadászat kézikönyve- saját szerkesztés 2021.

Itatók

A vadgazdálkodási adottságok közül elsőrendű feladat a terület vízellátásának felülvizsgálata majd annak megoldása.

Vadjainknak minden időszakban szükségük van ivóvízre. A vad minden kilogramm elfogyasztott takarmány-szárazanyagra meghatározott mennyiségű vizet igényel, függetlenül attól, hogy azt mennyi idő alatt fogyasztotta el. Ennek a vízigénynek egy részét a takarmányban lévő vegetációs vízből fedezi. A szénák, szemestakarmányok 10-20 %, a zöldtakarmányok, silótakarmányok 60-80% vegetációs vizet tartalmaz. A létfenntartáshoz a szervezet ún. anyagcserevizet is termel, azonban ennek mennyisége elenyésző.

Az elfogyasztott takarmány-szárazanyaghoz a következő vízmennyiségre van szükség, vadfajonként, minden kilogramm szárazanyag tartalom után:

Faj	vízszükséglet
szarvas	5,0 l
dám	4,0 l
vaddisznó	3,0 l
muflon	2,0 l
őz	3,0 l

3. táblázat: Ivóvíz szükséglet fajonként
Forrás: Kölös: Vadgondozás – saját szerkesztés

Aszályos időszakban (nyári kánikulában) a takarmánynövények elfonnyadnak, a legelők kiszáradnak, a vízforrások kiapadnak, vagy jelentősen csökkennek. Ebben az esetben a vad addig megy, amíg vizet, vagy zsenge kukoricát nem talál. A szarvas még bögésre sem megy vissza, ha az új területen a vegetációs víz kielégíti a vízigényét.

Tehát különös figyelmet kell fordítani a vízellátásra, hiszen ennek kielégítése néha nehézségbe ütközik, mert nem mindenhol van természetes víz lelőhely, vagy ha igen, akkor a téli időszakban esetleg befagy. Ha a téli időszakban biztosítjuk a vad abrak-és erőtakarmányát, ezzel párhuzamosan meg kell oldani az itatást is, mert ennek hiányában az élő fa rügykéregrásából fogja saját maga megoldani. Ha a vizet nem tudjuk biztosítani, akkor nedvességet tartalmazó táplálékot kell kijuttatni (répa, csicsóka).

Ha a szomjazó állat test-szöveteinek vízvesztesége 8-10%-ot tesz ki, étvágytalan lesz, és nagymértékben csökken ellenálló és védekezőképessége. Ha a szövetek vízvesztesége eléri a 20-22%-ot az állat elpusztul.

Tévedés az a nézet, hogy a területen található dagonyákból, hóléből, esővízből visszamaradó víz elegendő a vízigény kielégítésére.

Fel kell mérni az állandó vízlelőhelyeket, időszakos vízgyűjtő lehetőségeket, és az állandó jellegű dagonyákat. Amennyiben ezek kevésnek bizonyulnak, akkor a tél végén patakzáró gátakkal víztározót kell kialakítani. (NAGY és et.al, 1978)

Sózók

Az etetők, itatók környékén járva feltűnhet egy másik nélkülözhetetlen berendezés, a sózó. Nem kizárólag a nagyvadak részére kell sót kihelyezni, hiszen a megfigyelések szerint pl. a nyúl is előszeretettel fogyasztja. Azt tapasztalták, hogy télen a sózott útszakaszok mellett, a padkára tolt havat nyalogatták, ami nem történt meg azon utak mellett, ahol nem használtak sót.

Minden nagyvadunk keresi, és szívesen felveszi a sót, arra szüksége van élettani okokból.

Többféle módon kínálhatjuk az állatoknak, kivájt tuskóban, favályúban, de legelterjedtebb volt a keretes sózó. A keretes megoldás napjainkban egyre inkább háttérbe szorul, mert a vaddisznók többnyire kitúrták, szétfeszítették, sőt nagyon sokszor 10-15 méterre lehetett megtalálni az eredeti helyétől.

Napjainkban a tönksózó talán a leggyakoribb megoldás. Magasabban meghagyott tuskó belső részét kivágják és az így elkészített mélyedésbe elhelyezhető a tömbben kapható só. (KÓHALMY 1990)

A sózókat is az erdő csendes, járt úttól távol eső és az időjárás viszonyaitól lehetőleg védett helyein, forrás, vagy patak közelében érdemes elhelyezni. A tavasszal elkészített sózókat a vad legtöbbször a nyár végéig felnyalja, elfogyasztja, így mindenképpen érdemes azokat még a bőség előtt felújítani. (BERTÓTI 1974)

Típusok:

- keretsózók (70 X 70 X 25 cm-es keretben 1:4-5 arányban sóval kevert agyag),
- sózó vályú,
- oszlopsózó, tönksózó, rönksózó (takarmánysó kockákkal feltöltve).

Dagonyák

A dagonya olyan vizes - sáros mélyedés, amelyet két nagyvadunk (szarvas és a vaddisznó) rendszeresen felkeres. Az elképzelések szerint a dagonyázásnak több funkciója van. Egyrészt a nyári melegben a víz lehűti a test felületét. Másrészt a sáros szőrzet megakadályozza a vérszívó élősködők (szúnyog, tetű, kullancs) nem kívánatos megtelepedését.

Azonban ezen elgondolást cáfolja az a tény, hogy a nyílt vizek (Duna, Tisza) holtága mellett kialakított dagonyákat is használják az állatok, tehát nem elsődlegesen a hűsölés miatt fekszik bele a dagonyába.

A vérszívók támadását és megtelepedését viszont nem tudja megakadályozni a lágyék tájon, ahol szőrzet hiányában nem tud a sár megtapadni.

További ellentmondás, hogy az őszi, hűvös időben is használják a dagonyákat, amikor már meleg sincs és kevesebb a vérszívó is.

Az erdei utak mellett egy nagyobb esőzés után sokszor megfigyelhető, hogy a kialakult nagyobb sárgödrökben is szívesen dagonyáznak, még a gépekről a tócsába kerülő olajfolt sem zavarja őket.

Ha megoldható, egy árnyékos helyen, a vízfolyásból érdemes dagonyázásra alkalmas vizesgödrt kialakítani.

Nem váltak be azok a próbálkozások, amelyeket betonteknőkből akartak megvalósítani, hiszen sár nem alakulhatott ki bennük, így a vad sem használta. (KÓHALMY 1990)

A vaddisznók dagonyázása támpont lehet a megfigyelésre. Nyomképeik a kormeghatározáshoz, ivari megoszláshoz, a dagonyák közelében lévő „dörgölő fák” száma, és a rajtuk lévő sárfoltok magassága ugyancsak a különböző korosztályokról adhat tájékoztatást.

A szarvasbikák bőség idején fokozottan igénybe vehetik a dagonyákat a felhevült testük hűtésére. (DRASKOVICS 1951)

4. kép: Dagonya
Forrás: Saját kép

Szórók

A szóró nem azonos az etetővel!

Az etető a vad gondozását szolgáló berendezés, ahol vadat soha nem lövünk, addig a szóró célja a vadászat, a vad elejtésének minél biztonságosabbá tétele.

Eredetileg nem tartozott hozzá semmiféle szerkezet, nem volt egyéb, mint a vaddisznó les vadászatára kiválasztott hely, ahol rendszeresen talált friss kukoricát.

Ma már ez is megváltozott, hiszen a szóróknál nem kizárólag vaddisznó vadászat zajlik.

Másik változás, hogy egyre inkább elterjednek az automata szórók használata, amelynek segítségével a területet ezzel az állatokat ritkábban kell zavarni. Másrészt a vad mindig azonos időben talál élelmet. A legelhivatottabb vadász sem ül minden nap a lesen, így a vad takarmányozása is megvalósulhat részben ebben a formában. (BERTÓTI 1970)

5. kép: Őz a szórón
Forrás: Saját kép

2.4. Természetes vadtakarmányok

Egyértelmű, hogy a természetes tápláléknak van a legnagyobb vonzó- és megtartó képessége, pontosan ezért fontos, hogy az erdőkben lehetőleg egész évben megfelelő élelem álljon rendelkezésre. Az állatoknak ne legyen okuk a szántóföldekre kirándulni, különösen a vadkárak szempontjából érzékeny időszakban.

Vadlegelők

Nagyon hatékony lehet a vaddisznók erdő közelében tartására, ha nyugalmas részeken vadlegelőket alakítunk ki. Fontos, hogy az elvetett növények között nagy arányban legyenek pillangósok. Ezeket a területeket a disznók rendszeresen látogatják, különösen tavasszal és nyár elején, növényi fehérje igényük jelentős részét fedezik ezen a módon.

Különösen frekventált, áprilistól - júliusi tartó időszakot is leszámítva, a vadlegelőket minden évszakban felkeresik az állatok egy kis falatozásra.

A vadlegelőknél mindig fennáll a veszély, hogy az őszi makkhullás után, fagymentes időben a vaddisznók feltúrják. Ebben az esetben célszerű egy-két vadászatot rendezni, az állomány ritkítása és vadak elriasztása érdekében.

Rügy-gally- és fakéreg-takarmány

Minden vadgazdálkodó szakember előtt ismert, hogy erdeink természetes vadeltartó képessége a nagyvadállomány növekedésével egyre inkább csökken. Ezzel együtt a gazdag cserjeszintű erdők néhol teljesen „kitisztultak”, vagyis eltűnt a cserjeszint, ami a vadeltartó és vadelrejtő szerepét is betöltötte.

Sőt nagymértékben elvonta a vadat a mezőgazdasági területekről, vagy akár az új telepítésű erdőktől is. Könnyen belátható, hogy mennyire fontos egy-egy erdő cserje szintjének, vagy a gyeptárulásának fenntartása.

Egyes vadgazdaságokban azt tapasztalták, hogy a még nem vágásérett szálerdőkben az elgörbült törzsű tölgy-és kőrisfákat, ha 15-20 cm magasságban kifűrészelték, a következő évben ezek nagyszámú sarjhajtásokat hoztak, ami elegendő rügy-és hajtástakarmányt biztosított a szarvasoknak tavasszal. (KÖLÜS 1986)

Tölgymakk, gesztenye és a vadmörte

A vaddisznók ingyen minden évők, élőhelyenként és időszakonként eltér, hogy éppen mihez van leginkább kedvük. Az biztos, hogy egyik legfontosabb tényező, hogy mennyi erdei termés (tölgy- bükk makk, illetve szelídgesztenye) áll rendelkezésre.

Szakirodalom szerint ezek a fák 50-60 évesen kezdenek el teremni. A bekövetkezett klímaváltozás hatására, szabadon és napsütötte erdőszéleken azonban már jóval korábban, akár 15-20 éves korban is virágozhatnak és hozhatnak termést. A fák termésének mennyisége és eloszlása alapján beszélhetünk szórványos, közepes vagy tömeges makktermésről. Körülbelül 5-7 évente, hegyvidékeken ennél ritkábban 8-10 évente találkozhatunk tömeges terméssel. A bő erdei termés következménye mindig a vaddisznó állomány nagymértékű növekedését idézi elő, amely kedvező időjárási viszonyok mellett magas szaporulatban nyilvánul meg.

A szelídgesztenye termését nem kizárólag a vaddisznók kedvelik. Rendszeresen termést hozó szelídgesztenyészben dámszarvasok is rendszeresen megjelennek. (HAPP 2019)

Egyes vadgazdaságokban mai is szerepet kapnak a vadkörtefák, amelyeket kora reggel és késő este akár csordákban is látogatnak szarvasok. A gyümölcs lehullása után a körte hamar barnul, a nagy cukortartalma miatt a vad szívesen fogyasztja.

2.5. Vadföld

A vadföldgazdálkodás legfontosabb követelménye a takarmánytermesztés. A nagysága, tagoltsága a vadállomány összetétele alapján kell a takarmánynövényt megválasztani.

Többnyire ezek a területek nehezen megközelíthetőek, talajminőségük közepes, vagy gyenge, így mindenképpen ennek megfelelően kell a termesztést folytatni. Elsődleges cél a terület kultúrállapotba hozása.

A vadföldeken való takarmány termesztés akkor a legcélravezetőbb, ha egy-egy terület nagysága eléri a három hektárt. Minél nagyobb a terület annál inkább jobban kielégíti a vad igényét, és annál könnyebb a művelés és a növényi sorrend kialakítása. (TARNAWA 2014)

A vadföldön termesztendő növényeket elsődlegesen a vadállomány takarmányigénye, vadsűrűség határozza meg. Nem a kimagasló termésmennyiségre, hanem a talajerő fenntartására kell törekedni. Ha lehetséges, úgy ugyanarra a táblára egymást követő években nem érdemes ugyanazt a növényt telepíteni. A több tápanyagot felvevő növény (napraforgó, kalászosok) után a következő évben érdemes talajgazdagító takarmánynövényt (lucerna, vörös here, borsó) vetni. (KÖLÜS 1986)

A következő táblázatba kerültek összefoglalásra a legfontosabb és leggyakrabban használt növények, amelyeket hazánkban a vadföldek hasznosítására vetnek.

Vadföld legfontosabb növényei (nagyvad esetében)

Terményfajta	Vetés		
	ideje (hónap)	mélysége (cm)	kg/Ha
Gabonák			
Zab	3-5	2-4	100-150
Ősrozs	4-8	1-2	90-120
Kukorica	5	4-6	15-35
Káposztafélék			
Nyári repce	3-4	felszíni	2-10
Egyéb			
Csicsóka	4-5	6-10	10-15q
Pillangósok			
Csillagfürt	3-7	3-5	150-200

4. táblázat: Vadföld növényei nagyvadak számára

Forrás: Bruno: A vadászat kézikönyve- alapján saját szerkesztés 2021.

2.6. Zöldtakarmányok

A vadállomány legfontosabb tápláléka a zöld növények levele és szára. A kérődző nagyvad lényegében zöldtakarmányon él, éppen ezért fontos, hogy a téli és kora tavaszi időszakban is hozzájusson a megfelelő mennyiségű zöldtakarmányhoz.

Néhány fontosabb zöldtakarmány a következőkben kerül bemutatásra.

Takarmánylucerna: leggyakrabban vetett évelő pillangós takarmánynövény. Gyökereinek hosszúságát a talajnedvességi állapota, valamint a talajréteg mészs- és márgaszintje határozza meg. Általában mélyrétegű, humuszban gazdag, nedves és nagy mésztartalmú területeket kedvel. Az első évben a gyomosodást kell megakadályozni, tehát mielőtt a gyommagvak beérnek, le kell kaszálni. Első év általában vadlegelőként használható, ezt követő években a széna készítésre kell a hangsúlyt helyezni.

Fehér here: kúszóherének is nevezik. Évelő, pillangós virágú, értékes vadlegelőt adó takarmánynövény. A gyökere 60-70 cm mélyre hatol, és sok nitrogént gyűjtő gyökérgumót tartalmaz. Szára elfekvő, kúszó, termése hüvelyben elhelyezett 3-4 vese alakú barna színű mag, amely éréskor felnyílik, és így önmagát évről évre megújítja. Szinte minden talajon termeszthető. Kisebb nyiladékok bevetve kiváló vadlegelők lehetnek. Első évben csak gyomosodás esetén kaszálandó.

Vörös here: zöldtakarmánynak és szénának is kiváló. Évelő növény, de csak 2-3 évig ad termést. Főgyökere akár két méter mélyre is lenyúlhat, mellékgyökérzete dúsan elágazó, gyökérgumókkal ellátott. Elsősorban tápanyagban gazdag talajon termeszthető. Ha kaszálás után megázik, akkor értéktelenné válik.

Édes csillagfűrt: egynyári, pillangós virágú növény. Mélyre hatoló főgyökérzete nagy mennyiségű nitrogéngyűjtő gyökérgumót rejt. Főleg mészsben szegény, savanyú homoktalajra érdemes vetni. Őzek nagyon kedvelik, de nagy területen ne vessük.

Cirok: vadtakarmánynak elsősorban a közönséges (seprűcirok) a legjobb. Magas szárú, bugás takarmánynövény. Termesztése minden talajon, illetve vadföldön is lehetséges. Kisebb sávokban érdemes vetni. (KÖLÜS 1986)

2.7. Gyökér és gumós-takarmánynövények

Csicsóka: elsősorban a vaddisznó turkáló helye. A fehérjeszegény, szénhidrátban gazdag, nedvdús takarmány. A zsenge szarvat a szarvas is legeli, de a felszínre kitúrt gumókat más vad is megeszi. Az első ültetéskor a területet körbe kell keríteni, mert ennek hiányában előfordul, hogy a disznó az összes elvetett gumót kitúrja. A csicsóka nagyon agresszíven terjed, ha erre lehetősége van. Erdő közelében elhelyezkedő területen maga az erdő szab korlátot a terjedésének.

Tartósságot tekintve nagyobb sikert adhat a feketenadálytő ültetése. Ennek a növénynek a gyökerét a vaddisznók csak bizonyos időben fogyasztják, de mindig marad annyi gumó talajban, hogy a növény tovább terjedjen. (HAPP 2019)

Takarmányrépa: kiegészítő, nedvdús takarmány. A kis területű, kellő nedvességű nyiladékok jó répatermű területek. A fagyok beálltaig a szarvas és disznó is szívesen fogyasztja. A megmaradt répákat szecskázva, egyéb zöldtakarmánnyal keverve célszerű silózni.

Tarlórépa: nagy szarvas – és vaddisznó állomány esetén ajánlatos a termesztése. Általában másodnövényként, gabonák, vagy korán lekerülő silónövények után célszerű vetni. Elegendő csapadék esetén a répa „kiül” a talajra, azonban a dérnék meg kell csípnie, hogy édessé váljon. Ezt követően kezdik el a vadak fogyasztani. (KÖLÜS 1979)

2.8. Abraktakarmány

Kukorica: Bármelyik hibridkukorica választható, fő szempont, hogy erős szárú, alacsony termetű, korai érésű legyen. Vadgazdaságok téli abraktakarmánynak, másrészt bógés időszakára természetesen magkukoricát. A kukorica nagy keményítőértékű, azonban kerülni kell, a tisztán kukoricán való vadtartást.

Túrókukorica: vaddisznók területre csalogatásának céljából vetik.

Szegletes lednek: kellemes ízű, pillangós virágú növény. Vadtakarmányozásra kiváló, hiszen 18-20 % emészthető nyersfehérjét tartalmaz, szénájában kellő mennyiségű karotin található. Színes virágú változata takarmányozásra nem alkalmas. Tűri az aszályos klímát is, így az Alföldön is megél. (KÖLÜS 1979)

2.9. Milyen növényeket ne termesszünk vadföldön?

Néhány takarmánynövény riasztó hatású, vagy nem megfelelően hasznosítható, éppen ezért célszerű elkerülni a vadföldeken.

Szálkás búza: a szarvas nem szívesen fogyasztja, a disznó is csak letapossa. Bógésre nem ad jó vadlegelőt, és nem ad kellő zöldtömeget sem.

Árpa: nincs jelentősége a vadtakarmányozásban. Az őszi fajták nehezen sarjadnak, a tavaszi pedig a vékony szára miatt, csekély zöldtakarmányt ad. A vad sem szívesen fogyasztja a szúrós szálkái miatt.

Fűszer - és gyógynövény: (ánizs, kapor) erős illata miatt a vad nem szereti, csak taposási kár mutatkozhat. (HESPELER 2013)

A következő táblázatban foglaltam össze, hogy a különböző takarmányokat hogyan, milyen módon célszerű kínálni az állatok számára.

Fajta	Kihelyezés
Energiatakaromány	
Takarmányzab/búza, árpa, kukorica	Egyéb takarmányhoz keverve, vagy tisztán vályúban, hordóban, földön, nagy területen szétszórva
Ipari takarmánykeverék	Hordókban
Gesztenye, makk	Földön, nagy területen szétszórva
cukorszelet	Hordókban, más takarmánnyal keverve
Lédús takarmány	
Zöld szilázs	Silókban, takarmányasztalon, vagy kazalban
Kukorica szilázs	Silókban, takarmányasztalon, vagy kazalban
Almatörköly	Silókban, takarmányasztalon, vagy kazalban
Alma, burgonya (nyersen), sárgarépa, cukor- takarmányrépa (friss)	Szétszórva
Téli repce	Vadföldön hagyva
Csicsókagumó	Vadföldön hagyva, vagy az etetőhelyen szétszórva

2. táblázat: Takarmány fajták

Forrás: Bruno: A vadászat kézikönyve- saját szerkesztés 2021.

2.10. Különböző vadfajok tápanyagszükséglete fejlettségük függvényében

A gazdasági állatokhoz hasonlóan a vadon élő állatok szaporodóképességét, életképességét és fejlettségét is nagyban befolyásolja a takarmányban megtalálható tápanyag, ásványi anyag.

A vad tápanyag szükséglete a terheléstől és a teljesítménytől függően ingadozik. A kizárólag életfenntartó takarmányozás idején lényegesen kevesebb tápanyagot igényel, mint a növekedés, párzás, magzat hordás, szoptatás, vagy az agancsképzés idején. (NAGY 1973)

Nem véletlen, hogy minden vad szívesen fogyasztja a fehérherét, amely sok fehérjét, ásványi anyagot, karotint is tartalmaz.

A fehérjehiányra a szaporodó állatok nagyon érzékenyek, ezért erre nagy figyelmet kell fordítani. A sok szénhidrátot és kevés fehérjét tartalmazó kukorica „petyhüdtté” teszi az állatokat.

A szaporodási időszakban elegendő foszfor, mangán és réz szükséges. Vitaminok közül pedig az A és az E vitamin hiánya okoz elégtelen ivarzást, illetve meddőséget.

A vemhes állatnak nagyobb a tápanyagigénye, így amennyiben nem áll elegendő takarmány a rendelkezésére, úgy egy ideig a saját szervezetének a tartalékát éli fel, ami viszont a szervezetének leromlásához vezethet.

A sokat szülő anyaállatok (disznó) a magzatok számának növekedésével a magzatneveléshez és az ellés utáni szoptatáshoz is arányosan több tápanyagot igényelnek.

Kezdetben az újszülött vad anyatejen él, és testsúlyának növekedéséhez az anya által felvett élelemből kivont tápanyagokat használja fel. Fokozatosan tér át az élőhely közelében található takarmány fogyasztására.

A növényi táplálkozást kezdő vad szervezete akkor fejlődik a leggyorsabban, ha jó az élőhely vadeltartó képessége, tehát az erdő cserjékkel, bokrokkal vadlegelőkkel ellátott. Nélkülözhetetlen a vadföldön található zsenge zöldtakarmány, különösen a gím-és dámborjak számára.

Leghullámzóbb tápanyagigényt az apaállatok mutatják. Ezek közül is legérdekesebb táplálkozása a szarvasbika. Legintenzívebb a táplálkozása 4-8 éves korban, főleg a bőség előtti időszakban. A bőség során, egy-egy összezapás során 0,8-1,2 kg súlyvesztést szenved, éppen ezért nagyon fontos, hogy a párzás végével jó tápanyag ellátást tudjunk számukra biztosítani, terült asztalt tudjanak találni. Fontos, hogy elegendő meszet és foszfort tartalmazó élelem kerüljön kihelyezésre. (KÖLÜS 1979)

2.11. Téli takarmányozás

A tél folyamán, bár egyre kevesebb, havas napra kell számítani, amikor a vad alig jut zöldtakarmányhoz. Ezeken a napokon kizárólag csak a rügy-és gallyak fogyasztásával tudja a szükségleteit kielégíteni. Ez a táplálék rostokban gazdag és kellő tápanyagot és vizet tartalmaz. A téli takarmánybázist nagyvadaink számára elsősorban a szénafélék adják. A szarvas a lucernaszénát, vagy egyéb pillangósok szénáit fogyasztja leginkább. A többi kérődző a jó minőségű magas pillangós tartalmú réti szénát fogyasztja szívesen, A gyenge erdei vagy réti szénát egyik vad sem fogyasztja szívesen. Az előregedett, fás szárú szénát hiába tesszük ki az etetőkhöz, azokra nem fognak rájárni.

Általánosan elmondható, hogy a tél folyamán a vadak igénylik az abraktakarmányt, elsősorban kukoricát, zabot, búzát.

A hideg hatására a szervezet által igényelt energia, csak energia dús, nagy szénhidráttartalmú takarmánnyal pótolható. Arra azonban fontos figyelni, hogy nem helyes kizárólag kukoricát kihelyezni az etetőkhöz.

Fontos, hogy a kihelyezett takarmányt a vad jól hasznosítsa, tehát ne vesszen kárba. A takarmányt célszerű „tálcan” kínálni, ne tapossa be a sárba, hóba, és ezzel, módszerrel átlátható az is, milyen mennyiséget kell kihelyezni. (KÖLÜS 1979)

2.12. Vadállomány téli tömegtakarmány szükségletének előállítása

A vadélőhely akkor tölti be szerepét, ha a természetes és mesterséges takarmány az évszaknak megfelelő bel tartalommal bír. Vadtakarmányozási szempontból különbséget kell tenni a nyári és téli takarmányozás között. Az első szakasz március 01-től a takarmány beéréséig (augusztus 31-ig), míg a második szakasz szeptember 01-től a tél végéig tart. Ez utóbbi a fő vadetetési időszak. A tél folyamán nincs elegendő zöldtakarmány.

A jelenlegi hazai vadállomány számára már nem elegendő a korábban alkalmazott módszer, már nem éri be akármilyen szénával, némi csöves kukoricával, vadgesztenyével, egyéb hulladéktakarmánnyal.

A téli takarmánybázist a nyári időszakban kell előállítani, amely a szálas takarmányokból, abrak-és nedvdús takarmányból áll. A vad egyik nélkül sem tud megenni, ezért szükséges ezen élelmek előállítása és az etetőhelyre történő szállítása, illetve megfelelő tárolása.

Fontos a nagyobb vadgyűjtők közelében nagyvadetetőket elhelyezni, amelyeket a nyár folyamán célszerű megtölteni szénával.

Széna etetés nem minden társaságnál azonos fontosságú. Sajnos előfordul, hogy egyes társaság csak akkor vásárol szénát, ha nagy tél van és a nagy hó nehezíti a vad mozgását.

Ez azonban nem helyes. Nagyon hideg, szeles, havas napokon, ha a vad 48 órán belül nem talál megfelelő takarmányt, elgémberedik, legyengül. Éppen ezért nélkülözhetetlen, hogy magas lesek mellett megfelelő számú vadetető is kihelyezésre kerüljön, amit ősztől tavaszig üzemeltetni kell.

Nagyvadas területen a fagyokig nagyon jól hasznosul a napraforgó, amelynek először a tányérját, majd a zsenge szárát rágják le a szarvasok. Szintén jól hasznosul a száron maradt csöves kukorica is, amelyet először a szarvasok döntenek meg, majd a disznók rágják össze, de az őzek és a fácánok is szívesen felkeresik ezeket a területeket. (SZÉKELY et.al)

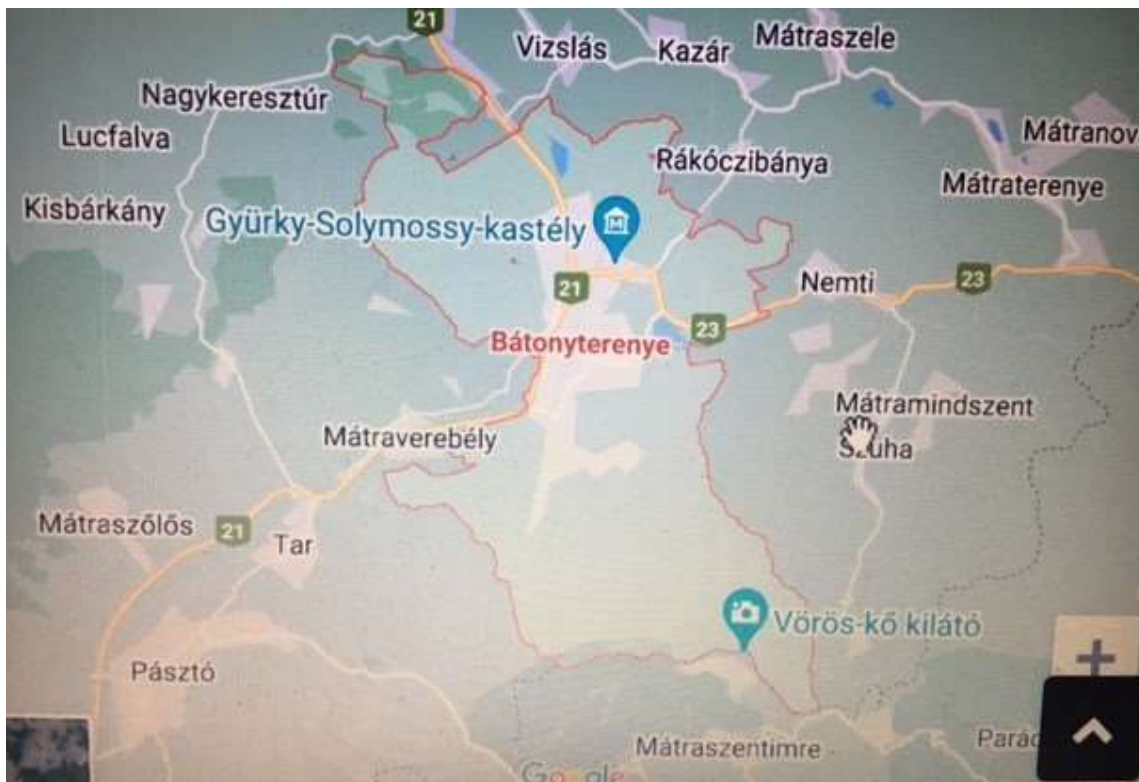
3. ANYAG ÉS MÓDSZER

3.1. Csente Vadásztársaság bemutatása

A 12-551010 kódszámú vadászterületen Csente Vadásztársaság jogosult vadászatra. Területe 4751 hektár. A vadászterület Nógrád megyében Salgótarjánától nyugatra helyezkedik el, Sámsonháza, Márkháza, Bátonyterenye, Nagykeresztúr településeket érintve. A területen vadaskert nem került kialakításra, tehát szabadterületi vadgazdálkodás zajlik.

Határleírás

A 21135 sz. út és a 21. sz. főközlekedési út elágazásától kiindulva DK-i irányba a 21. sz. főközlekedési út Kisterenyén, Mátraverebélyen keresztül a téri útelágazásig. Innen jobbra a Tar község közigazgatási határa Sámsonháza község határáig. Tovább Sámsonháza község közigazgatási határa a 21135 sz. útig. Innen tovább a 21135. sz. út Nagykeresztúron át a kiindulási pontig.

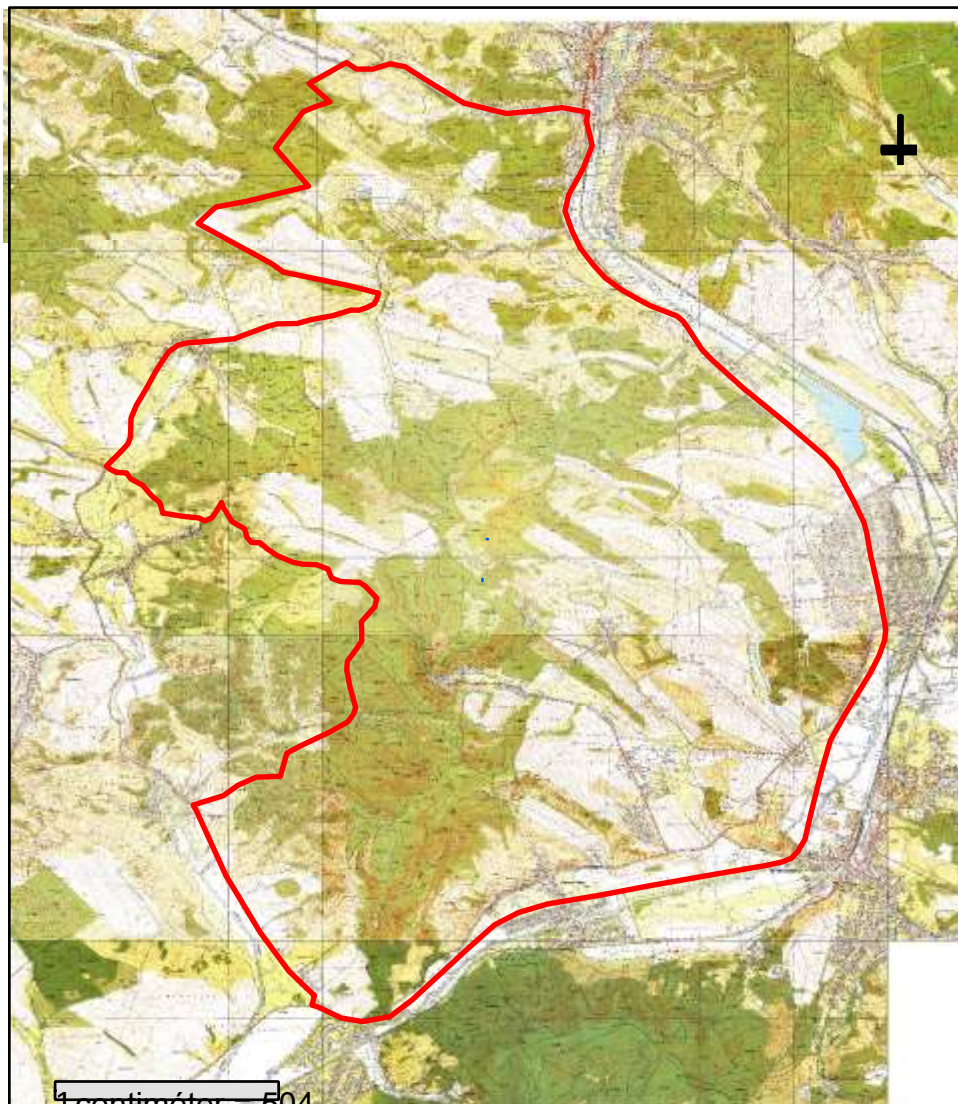
6. kép: Csente Vadásztársaság terület térképe
Forrás: Vadásztársaság Alapító okirata

A vadászterületen inkább erdő kultúra található, amelyet néhol mezőgazdasági táblák tagolnak. A terület nagyvadas terület, amelyen jellemző fajokként az őz, szarvas (gím és dám egyaránt) és vaddisznó található meg, ezen felül a medve jelenik meg átvonuló vadként.

A társaság megalakulását követő évben a területen megjelent a muflon is, amely sikeresen megszokta az új környezetét. Ennek következtében elmondható, hogy a területen minden hazánkban előforduló nagyvad élőhelyet talált magának. Apróvadak a területen kizárólag elvétve és kis számban találhatók. Egyéb apróvadként róka, borz jellemző, elvétve aranyakál jelenik meg.

A társaság megalakulását követően felvetődött az állomány kiegészítő takarmányozásának kérdése. A tagság, tekintettel a korábbi gyakorlatra, illetve arra a tényre, hogy a társaság területe nemzetközi szinten is kedvelt vadászterület, úgy döntött (helyesen), hogy kiegészítő takarmányozást végez a továbbiakban is.

A dolgozatomban található adatok egyrészt a társaság által gyűjtött információk, illetve a HOVA adatbázisból gyűjtött adatok kerültek feldolgozásra.

7. kép: Csente VT területe másként
Forrás: Vadásztársaság Alapító okirata

3.2. Eredmények

A társaságnál már a megalakulásnál célként fogalmazódott meg:

- trófea minőségének megőrzése, javítása,
- állatok területen tartása,
- vadkár mérséklése.

A vadászterületen a takarmányozás érdekében 15 db vadetető (ebből 12 nagyvadetető), 15 automata szóró, 40 db sózó, és figyelemmel a nyári aszályos melegekre 15 db itató áll jelenleg a vadak rendelkezésére. A domborzati adottságok segítségével több dagonya is létrejött, amelyeket folyamatosan gondozunk.

8. kép: Automata szóró
Forrás: Saját kép

A vadtakarmányozására 2019. évben 20 hektár vadföld, 30 hektár vadlegelő került kialakításra. A vadföldeken, őszi búza, rozs, zab és kukorica, illetve a szálas takarmányt is biztosító lucerna került elvetésre.

Az intenzív vadetetés októbertől egészen márciusig tart, és a társaság közel ezer tonna lucernaszénát juttat ki az állatoknak.

A kitett élelem (kb. 40 tonna szemestakarmány, 10 tonna szálás és 25 tonna lédús) a téli hónapokban igen nagy segítség a hideg által megnövekedett energiaigény fedezésére.

Az év többi részében többnyire vadkár elhárítási szempontok miatt van jelentősége a vadetetésnek. A mezőgazdasági kultúrák védelmében egy-egy szóró, vadetető úgymond elterelő etetésként is funkcionál, így csökkentve jelentősen a vad kiváltását és károkozását például a mezőgazdasági területeken, de az erdei vadkárok is ugyanilyen elven csökkenthetők általa.

A mezőgazdasági vadkár az elmúlt évben 30 hektár területen keletkezett, míg erdei vadkár szintén 30 hektáron történt.

A saját termelésben előállított takarmány mennyiségét, minőségét befolyásolják a környezeti és éghajlati tényezők, a tápanyag ellátottság és alkalmazott mezőgazdasági technológiák, illetve a tárolás módja.

A téli szalastakarmány előállításához igénybe vettük a vadászterület természetes takarmány-termő területeit: a tisztásokat, nyiladékokat. Ezek a területek kaszálhatóak, és a szénát részben helyben, részben egy központi telephelyen tároljuk. A kaszálások során figyelmet fordítottunk arra, hogy az esetlegesen előforduló apróvadak miatt viszonylag magas (kb. 10 cm) tarlót hagyunk. Sajnos előfordult, hogy a betakarításkor a kasza egy-egy fiatal állat pusztulását okozta.

A vásárolt takarmány esetén nagy figyelmet fordítottunk annak tárolására. A társaság két éve megvásárolt egy telephelyet, amely alkalmas mind a tömeg, mind a szálás takarmány tárolására, illetve annak elhelyezkedése miatt arra is, hogy viszonylag gyorsan és könnyen ki tudjuk juttatni azt a kijelölt területre.

A telephelyen lehetőség van közel 25-30 tonna szemes és 5-6 tonna szálás takarmány elhelyezésére. A szemestakarmányt részben zsákban, részben ömlesztve tároljuk. Az ömlesztett takarmány felszedése manuálisan, igény szerint történik.

A zsákba gyűjtött takarmány gépkocsikon kerül kiszállításra, a területre, onnan szükség szerint, - elsősorban a nehezebben megközelíthető helyek esetében - kézi erővel juttatjuk el a szóróra.

A szálás takarmányt a társaság kisebb (15-30 kg) szögletes bálákba kötegeli össze, a könnyebb mozgathatóság érdekében. A gyakorlat azt mutatta, hogy a szögletes bálák tárolását is hatékonyabban tudjuk megoldani. A szögletes bálák hátránya, ha nem tudjuk fedett helyen tárolni, akkor könnyebben megáll rajtuk a víz, így gyorsabban penészedhetnek, így a nem fedett helyen tárolt bálákat már akár október, november hónapokban igyekszünk felhasználni és a területre kihelyezni.

9. kép: Szénabálák
Forrás: Saját kép

A nagyvadfajok szálas takarmányát hagyományosan szénarácsos etetőbe juttatjuk ki. A szemestakarmányt pedig lábakon álló tálcákból, automata etetőkből, illetve közvetlenül a földről etetjük fel az állatokkal.

Ez utóbbit elsősorban a dagonyák közvetlen közelében alkalmazzuk, amit elsősorban a disznók kedvelnek.

Az etetők közül egyre inkább az automata szórókat alkalmazzuk, amelyek használata számos előnyt biztosít. Rendszeres időben szórnak, meghatározott, mindig azonos mennyiségű takarmány ürül ki. Nem szükséges a terület ember által történő megközelítése (etetés céljából), így az állatokat kevésbé zavarjuk. A tartályok töltése két-három havonta történik, természetesen manuálisan.

10. kép: Automata szóró
Forrás: Saját kép

11. kép: Disznók a szórón
Forrás: Saját kép

Tapasztalatunk azt mutatja, hogy az erdők cserjeszintjében megtalálható fás szárúak hajtásvégei adják a gímszarvas táplálékának legnagyobb részét. Még a megművelt területeken megjelenő szarvasok esetében is láthatóvá vált, hogy a táblák szegélyében, ill. a fasorok, cserjefoltok növényeit is előszeretettel rágcsálják meg. Legkedveltebbnek a tölgy szilázs bizonyult.

Az erdők egy-egy részén nagyobb károkat okoztak a rágással, azonban az erdészettel egyeztetve az a döntés született, hogy ezeket a területeket így hagyjuk. Ezeket a visszarágott, eltorzult cserjéket nem irtja ki az erdészet, hiszen ezek felérnek egy jó közepes, időszakos vadfölddel.

12. kép: Erdőtisztítás- cserjeszint
Forrás: Saját kép

13. kép: Erdőtisztítás- cserjeszint
Forrás: Saját kép

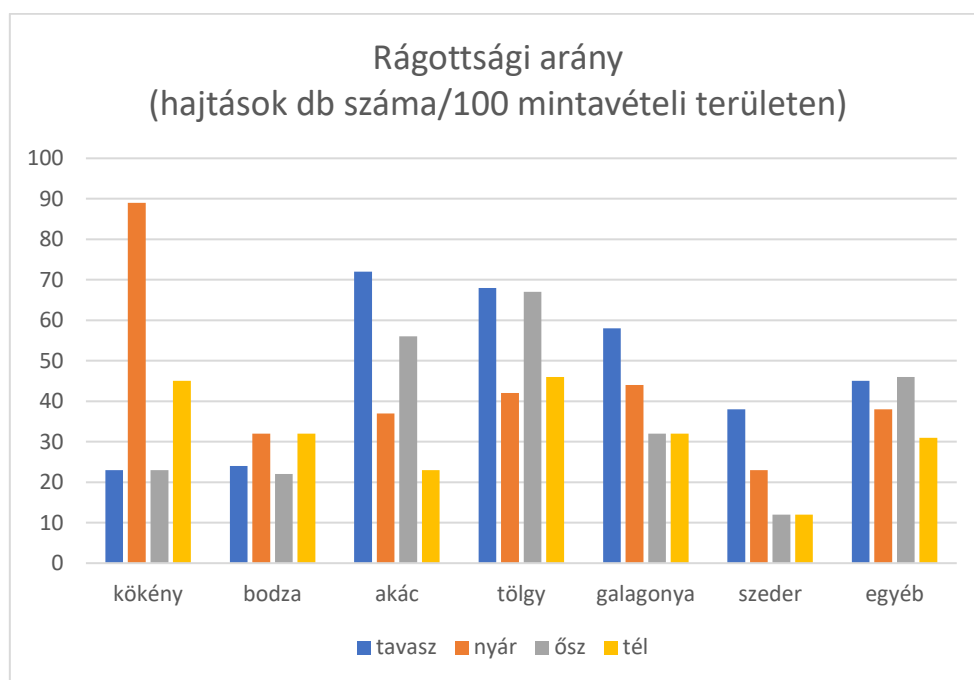
14. kép: Erdőtisztítás
Forrás: Saját kép

Ezzel tudjuk a vadállomány téli és kora tavaszi takarmány igényét (rügyp) biztosítani. Az évről évre egyre többször visszarágott hajtások egyre jobban elágaznak, és így egyre több rügyp és hajtás nő ugyanazon a területen. Azt tapasztaltuk, hogy ezeket az erdőrészeket a vad rendszeresen és következetesen felkeresi, így a tél végére jó vadgyűjtőhellyé válnak.

Kiderült, hogy a bodza, szeder, kökény, som, vadrózsa, ostorfa, juhar, akác cserje- és fafajtaikat részesítik előnyben, sőt egyértelműen látható volt, hogy ezeknek a cserjéknek, fáknek a fiatal, 1-3 cm átmérőjű leveles hajtásait fogyasztják elsősorban.

A lenti ábrán azt láthatjuk, hogy az év különböző időszakaiban melyik növényen hogyan változik a rágási mérték.

Szembevető, hogy a nyár folyamán a kökény bokrokat, tavasszal az akác- tölgyfákat és a galagonya bokrot keresik inkább.

1. ábra: Rágási kár szezonális eloszlása

Forrás: saját szerkesztés 2021.

Rágást minden erdőben minden időszakban találunk a cserjeszintben, ami azt igazolja, hogy növényevő nagyvadaink és elsősorban a gímszarvas számára a cserjeszint, mint táplálék bázis elsőrendű szerepet tölt be. A teljes rágottsági arány nyáron a legmagasabb, ami azt mutatja, hogy alapvetően a téli időszakra koncentrálna a vadkár probléma nem oldható meg.

Szintén régóta ismert, hogy az erdei terméseket (pl. makk, gesztenye, vadkörte) kedvelik, azok ízletessége, magas cukor- és fehérjetartalma miatt.

A fentiek miatt a területen az említett cserjék tisztítása az erdőszéleken nem történik meg.

Különös figyelmet szentelünk a som, kökény, bodza és galagonya bokrok védelmére. De a vadkörte-vadalma fákat is próbáljuk megmenteni, hiszen azok gyümölcsei szintén táplálékul szolgálnak. Az örökzöld növények pedig bújóhelyet biztosítanak. Szerencsére a területen megtalálható talajon jól megél a boróka és elvétve találunk fenyőfélét is. A fiatal erdőtelepítések esetében pedig villanypásztorral, kerítéssel, esetleg fatörzsvédő hálóval védekezünk.

Mezőgazdasági, illetve élelmiszeripari melléktermékeknek a mezőgazdasági termelés és az élelmiszeripari feldolgozás során keletkezett hulladékokat nevezzük.

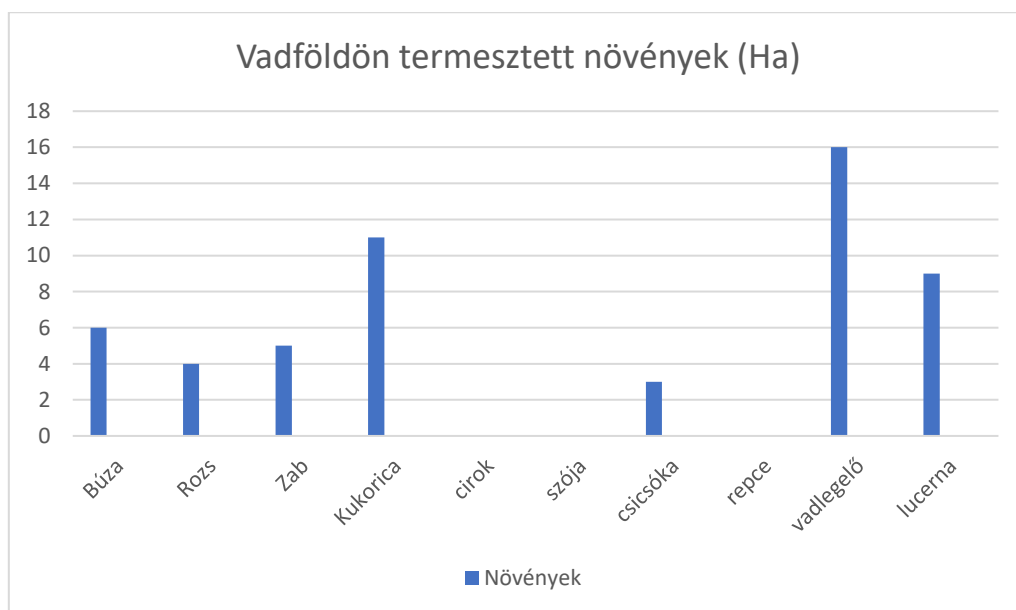
A vadgazdálkodásban az élelmiszeripari melléktermékeknek általában kisebb a jelentősége, mint az egyéb mezőgazdálkodási ágazatokban. Az értéktelenebb – többnyire nagy víztartalmú, és/vagy alacsony tápanyagtartalmú – melléktermékek szállítása a keletkezési helytől csak néhány 10 kilométeren belül rentábilis, így ezek a melléktermékek csak keletkezésük közelében tudnak hasznosulni. A klasszikus melléktermékeken túl (olajipari termékek, pl. extrahált szójadara, extrahált napraforgódara; cukoripari melléktermékek, pl. nedves répaszelet, szárított répaszelet, melasz; sörgyári és szeszgyári melléktermékek, pl. sörtörköly, szeszgyári moslék; konzervgyári melléktermékek, pl. almatörköly, paradicsomtörköly) gyakorlatilag minden szóba jöhető mezőgazdasági vagy konzervipari melléktermék felhasználása elképzelhető a kiegészítő takarmányozás során.

Márkházán működő pálinkafőzde néhány éve épült, ahová nagy mennyiségben érkeznek a különböző gyümölcsalapanyagok. A fel nem használt vagy a maradvány anyagok (barack-szilva- meggy mag, almatörköly) a vadetetéshez még nagyon jól használhatóak. A teleppel nagyon jó kapcsolatot ápol a társaság, így a fel nem használható, maradványokat rendszeresen el tudjuk hozni. Az állatok igencsak nagy kedvvel keresik fel az így kihelyezett élelmet.

15. kép: Szilva maradvány
Forrás: Saját kép

Vadföldek

1. ábra: Vadföldek
Forrás: saját szerkesztés 2021.

A társaság területéhez tartozó erdők közel 1%-án alakítottunk ki mesterségesen telepített vadföldet. A vadföldek 40-50%-án termesztünk pillangós növényeket (lucerna, fehér here), amelyekből készült bálákat a téli időszakban hasznosítjuk.

16. kép: Dámszarvasok a legelőn
Forrás: Saját kép

Tekintettel arra, hogy az étrendi hatásuk nagyon jó, így a vadföldeket rozssal, zabbal, silókukoricával és napraforgóval vetjük be. Az elmúlt évek tapasztalatai pozitív eredményt mutatnak. Silókukorica a vadföldek 25 %-án található, míg gabonaféléket 20 %-ban vetünk.

A társaság általában két három helyen 4-5 hektár kukoricát talpon hagy, amelyeknek nagy vadgyűjtő szerep jut. Egész télen át biztos takarmány bázist jelentenek, amíg az állatok egyetlen kukoricacsövet is találnak. E területek állandó mozgásra készítetik az állatokat, így nemcsak az etetőket tudják látogatni.

A területen inkább dámszarvasok jellemzőek, így a bikák számos bögő helyet alakítottak ki. A vadföldek egy részét a bögőhelyek közelében telepítettük, így a bögőhelyek egyben jó vadgyűjtő helyek is.

A vadföldek jelentős része a vadváltóhelyek közelében kerültek kialakításra, ezzel is csökkentve a környező gazdaságoknak okozott károkat. A vadnak nem kellett a megszokott útvonalán változtatnia ahhoz, hogy könnyen táplálékhoz jusson.

A gímszarvas a bögést követően lényegében mindent felfal, ami az útjába akad. Ekkor igyekszünk részére kukoricát, lucernát és tarlórépát kihelyezni, hogy az elvesztett energiáját tudja pótolni.

A társaság területén legfontosabb természetes takarmányokat a vadlegelők adják. Ezek a kisebb-nagyobb erdőtisztások, nyiladékok. Ezeket a területeket minden évben felülvizsgáljuk, és igyekszünk rendszeres kaszálással rendben tartani.

17. kép: Vaddisznók a vadföldön
Forrás: Saját kép

Szilázs készítés

A területen élő vadlétszám szükségessé tette a silótakarmány előállítását. A silózás mikrobiológiai eljáráson alapuló takarmánytartósítás. Silózásra több növényt is felhasználunk, a frissen kaszált zöld mellett a nedves takarmányt és a kukoricaszárat is. Arra nagyon figyelünk, hogy a silózásra felhasznált anyag megfelelő nedvességet, cukrot és keményítőt tartalmazzon, hiszen ennek hiányában a szükséges erjedési folyamat nem történik meg.

A társaságnál vermeket és gödröket használunk silótakarmány készítésére.

Nálunk bevált növények, amelyeket a területen megtermelünk a silókukorica, napraforgó-csalamádé. Vásárlást követően jutunk hozzá a borsó, káposzta és csicsókaszárhoz, amelyeket még hozzákeverjük.

Ásványi anyag pótlás

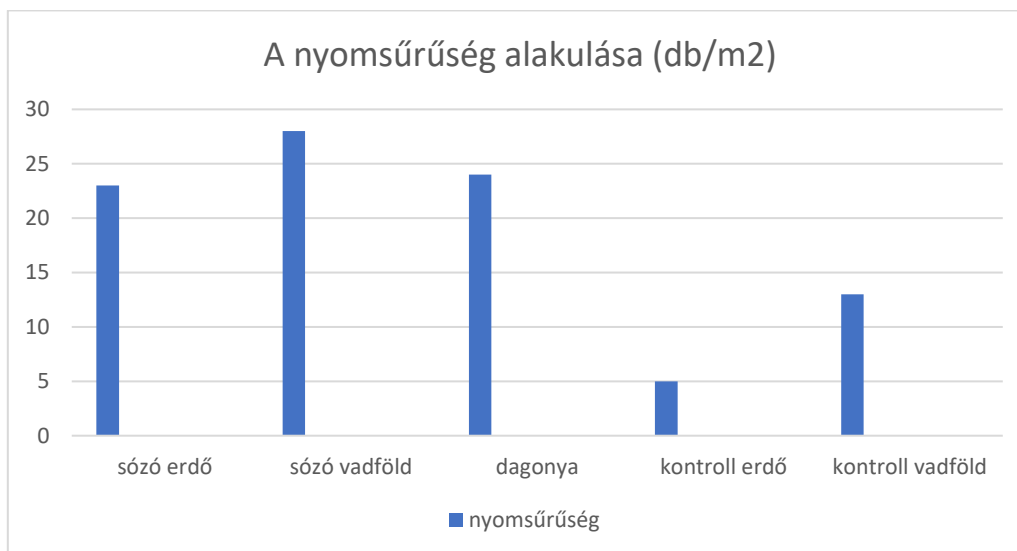
Az elégtelen vagy helytelen takarmányozás oda vezet, hogy a vad teljesítőképessége a genetikai adottságai alatt marad, így a természetes szelekció eredménytelenné válik, ami az állomány satnyulását eredményezi. Ezzel együtt nagyobb mértékű vadkárrel kell számolnunk, hiszen minden állat arra törekszik, hogy biztosítsa a szervezete számára nélkülözhetetlen anyagokat. Korábbi években lehetősége volt a társaságnak a földeken maradó cukorrépát összegyűjteni, amely a téli időszakban a vadak takarmányozását segítette. Ma már erre sajnos nincs mód (már cukorrépa földek nincsenek), így elsősorban zöldtakarmányt és szénát használunk a kalcium pótlására. Külön csemegének számít a vadak részére, a dió kiszórása.

Az ásványi anyagok utánpótlásának régóta ismert formája a nyalósó – fa vagy beton tartóban történő – kihelyezése. Ez a hagyományosan nátrium (kb. 40%) és klór (kb. 60%) összetételű kősó már kapható kenhető paszta formában és mikroelem (réz, szelén, vas, cink, jód és kobalt) kiegészítéssel is.

18. kép: Szóró só kockával
Forrás: Saját kép

A területen nyalósóval igyekszünk az ásványi anyag igényt kielégíteni. Minden szóróhoz, és etetőhöz kihelyezésre kerül egy-egy kocka só, amelyet a vad létszámától függő gyakorisággal pótlunk. Egyes helyeken havonta, míg máshol maximum két havonta fogy el a kirakott adag.

3. ábra: Nyomsűrűség alakulása a különböző etetők közelében
Forrás: Saját szerkesztés 2021.

A sózók és dagonyák jelentősen növelik a vadföld látogatottságát. Ezek nélkül a vadföldek nem különböznek lényegesen a cserjésektől.

Vízellátás

A terület természeti adottságait tekintve dombos terület, így lehetőség van az árkokból az esővizet összegyűjteni. Ez az adottság problémát is jelent, hiszen a magasabban fekvő helyekről a víz lezúdul, így mindenképpen szükséges volt itató helyek kialakítása.

Ugyanakkor a talaj adottsága kedvező, hiszen az agyagos föld könnyebben és hosszabb ideig meg tudja tartani az összegyűlt vizet.

Az így kisebb-nagyobb tócsákba összegyűjtött vizeket minden nagyvadunk szeretettel keresi fel. A disznók különösképpen, hiszen részükre a dagonyázás is megoldható ezeken a részeken.

A vízfolyások szerepe szintén elengedhetetlen, így a társaság a dombok között meghúzódó völgyekben lefolyó vizet is igyekszik hasznosítani.

Kisebb „gátakat” építettünk ki, ezzel lassítva a víz idő előtti távozását.

3.3. Csente Vadásztársaság vadgazdálkodás adata

A bemutatott vadásztársaság területén történt kilövések alapján készült trófeabírálati lapok adatait táblázatokba foglaltam.

Ahogy a dolgozatomban korábban említettem a társaság területén napjainkban mind az öt hazai nagyvad megtalálható. Ennek következtében már külföldről is érkeznek vendégvadászok, hiszen kedvező vadászati lehetőségeket tudunk biztosítani számukra.

A táblázatoknál külön kerülnek bemutatásra a gím-és dámszarvas, illetve az őz állományból elejtett trófeák. Három lényeges adatot vizsgáltam, a trófea súlyát, az elejtett állatok korát és a trófeák díjazását.

Az elmúlt három vadászati évet külön-külön vizsgáltam, majd egy összesítő táblázatban foglaltam össze az adatokat.

A társaságot különösen érintette a vaddisznót sújtó afrikai sertéspestis, minden évben korlátozásra került a kilövés, hiszen terelővadászat szervezésére nem kerülhetett sor. Az egyéb módon kilőtt állatokat pedig megsemmisítésre kellett leadni. A társaság bírálati lapjai között ennek alapján nem található disznó trófea.

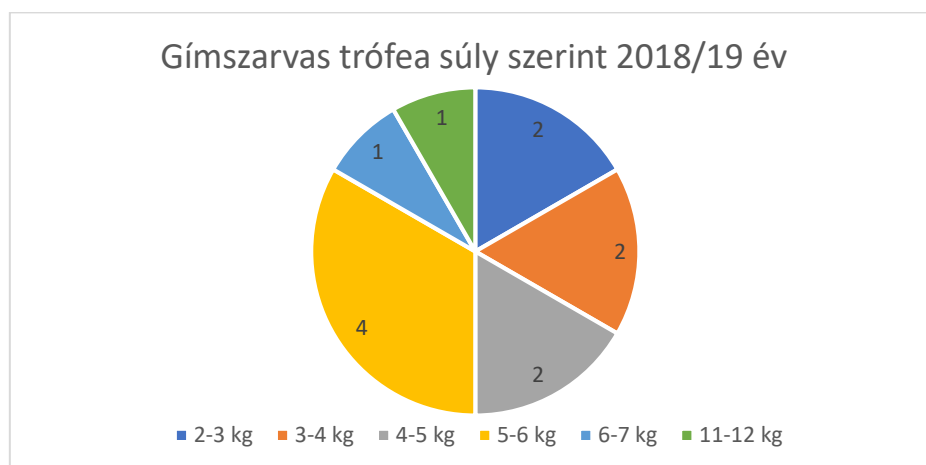
Muflon, ahogyan említettem, néhány éve telepedett meg a területen, így az állományt még kíméljük. Igyekszünk minél kedvezőbb körülményeket biztosítani számukra, annak érdekében, hogy a következő néhány évben lehetőség legyen e vad, vadászatára is.

A 2021/2022 vadászati évről még nincs összesítő adat, így arra vonatkozóan a dolgozat még nem tartalmaz információkat.

Bemutatásra kerül a társaság által a vadállomány rendelkezésére bocsájtott táplálék milyensége és mennyisége is.

2018/ 2019. év (2018. március 01-2019. február 28-ig)

Gímszarvas

4-5.ábra: Gímszarvas teríték, 2019. év
Forrás: Csente VT bírálati lap- saját szerkesztés 2021

Az ábrákból jól kivehető, hogy jellemzően az 5-6 kg közötti súlyú, illetve az öt éves trófeás állatok kerültek terítékre.

A súlyt tekintve hasonló arányban sikerült a 2-3, 3-4 és 4-5 kg trófeás állatok, míg a kormegoszlásnál jellemző volt inkább az öt éves állatok elejése.

A trófeák közül két érmes került ki, egy arany és egy bronzérmes trófeával büszkélkedhetett a társaság.

A tar vadállományban elsődlegesen az öreg tehenek gyérítése történt, igyekeztünk a fiatal egyedeket kímélni.

Dámszarvas

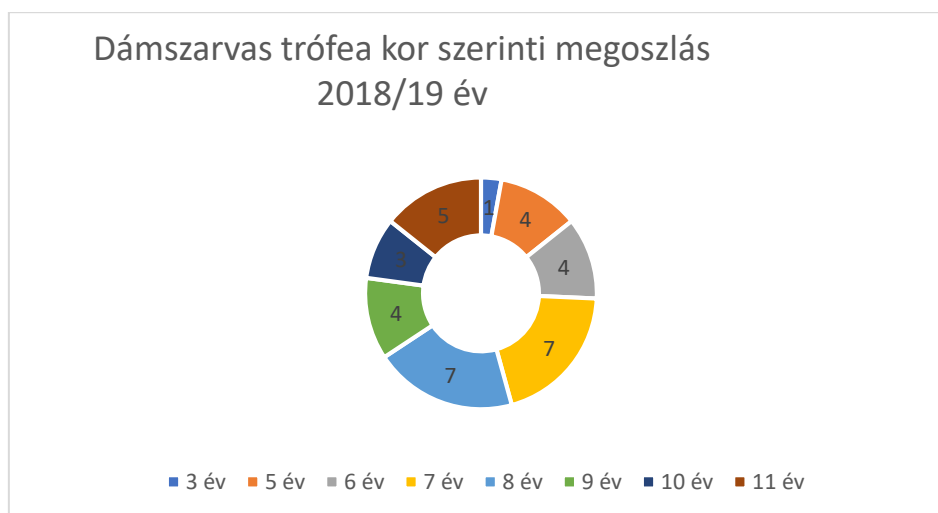
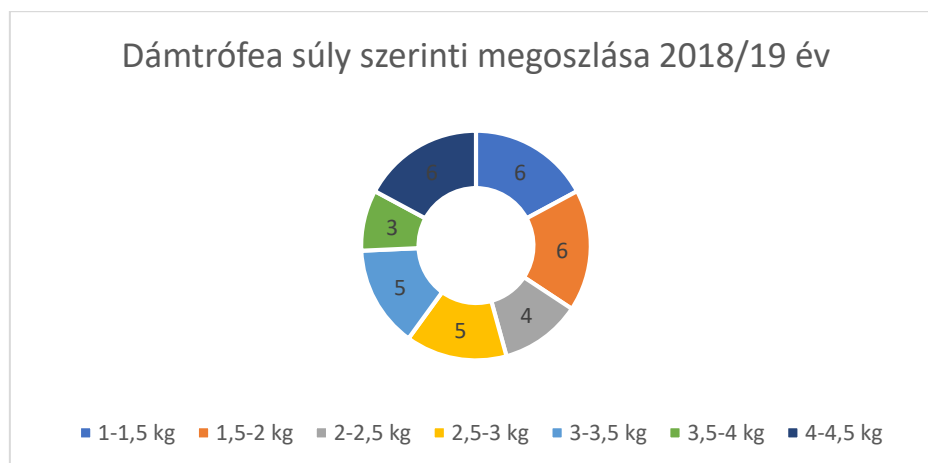
A dámszarvas állomány a területen, ahogyan korábban már említettem lényegesen nagyobb, mint a gímszarvas állomány. Ez az elejtett trófeák számából is jól látható.

A trófeák súlyát tekintve jól kiegyenlített számokat mutat az ábra (lásd lent). Kisebb, nagyobb trófeákat is szép számban sikerült terítékre hozni.

A kor szerinti megoszlásnál már van eltérés, jellemző volt inkább a hét-nyolcéves vadak elejtése.

A trófeák minősítése is igen biztató volt, hiszen kilenc aranyérmes, hat ezüstérmes és négy bronzérmes bizonyítványt kaptunk.

A területen megjelent albínó egyedek vegyes érzéseket keltettek.

6-7. ábra: Dámszarvas teríték, 2019.év

Forrás: Csente VT bírálati lap- saját szerkesztés 2021

Őz

Őz állományunk, annak ismeretében, hogy a terület inkább dombos és erdővel borított, nem nagy. Ennek ellenére tíz bakot sikerült ejteni, amelyek között egy bronzérmes trófea is szerepelt (400-450 g közötti súllyal), a jellemző a 200-250 g közötti volt (négy darab). A kormegoszlást tekintve jellemzően a hat év körüli bakoktól búcsúztunk.

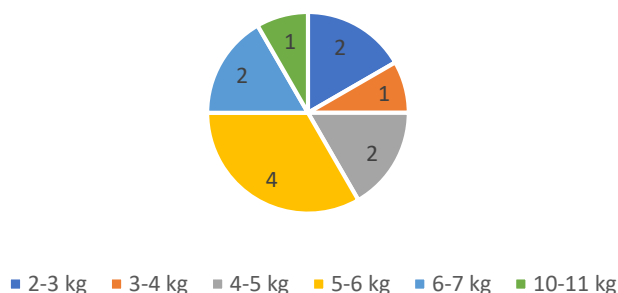
2019/2020 év (2019. március 01- 2020. február 29-ig)

Gímszarvas

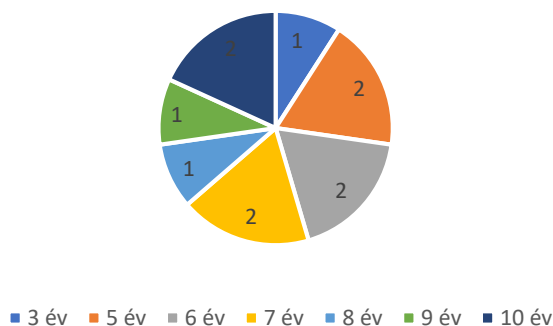
Ha az előző vadászidény ismeretében vizsgáljuk az adatokat, megállapíthatjuk, hogy nagy változás nem történt, sikerült az állományt hasonló kondícióban tartani. A trófeák súlya ismét jellemzően az 5-6 kg közé esett, de ebben az évben is sikerült tíz kilogramm feletti trófeát terítékre hozni.

A kort vizsgálva megállapítható, hogy az öt- hat és hét éves bikák kerültek puszkavégre. Igyekszünk a fiatal állományt kímélni, és inkább a golyóérett, idősebb állatokat elejteni.

Gímszarvas trófea súly szerint 2019/2020 év

Gímszarvas trófea kor szerint 2019/2020 év

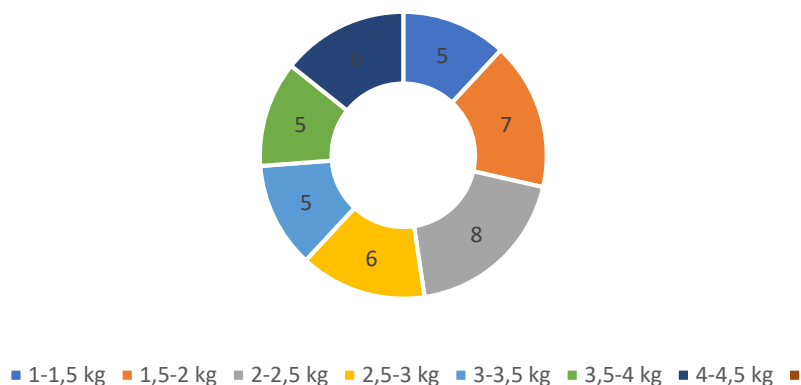
8-9. ábra: Gímszarvas trófea megoszlás- 2020.év
Forrás: Csente Vt. bírálati lap- saját szerkesztés, 2021.

Dámszarvas

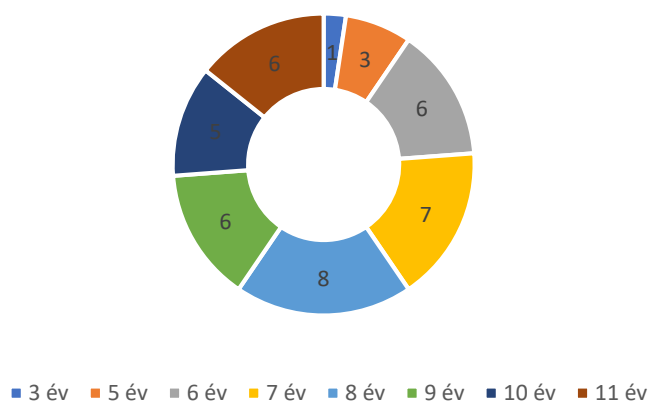
Ha az előző vadászidény terítékre kerülő tróféáihoz végzünk hasonlítást, úgy megállapíthatjuk, hogy az adott évben kevesebb kisebb, és több nagyobb súlyú tróféával rendelkező bika esett. Az évben a két- három kilogramm közötti agancsokat sikerült ejteni. A bírálat során ennek meg is volt az eredménye, hiszen több ezüstérmes (nyolc) sikerült kapni, míg az arany (9) és bronzérem (4) száma megegyezett az előző évvel.

A bikák korát tekintve jellemzően hét - és nyolcéveseket lőttünk ki, de az ábra jól mutatja, hogy itt is igyekeztünk a fiatal állományt kímélni.

Dámszarvas trófea súly szerint 2019/2020 év

Dámszarvas trófea kor szerint 2019/2020 év

10-11. ábra: Dámszarvas trófeák- 2020.
Forrás: Csente VT bírálati lap- saját szerkesztés 2021

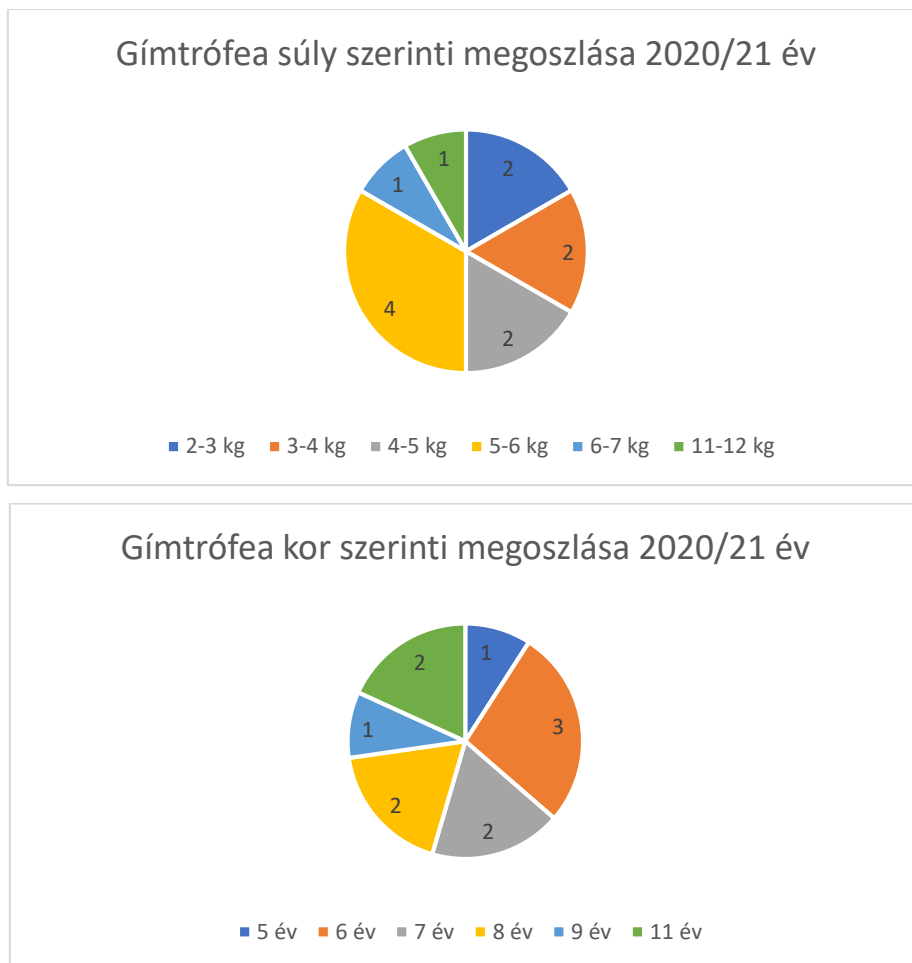
Öz

A társaság megalakulásának második évében bakok számát tekintve tizenegy trófeás vad került bírálatra, amelyek közül ismét egy kapott bronzérmet. A trófeák súlyát nézve ebben az évben szintén sikerült egy 400-450 g közöttit ejteni. Korban azonban inkább fiatal (két, hároméves) bakok tartózkodtak a területen.

2020/2021 év (2020. március 01-től 2021. február 28-ig)

Gímszarvas

A trófeák minősítése egyértelműen mutatja a jó gazdálkodási irányunkat, hiszen az előző évekhez képest ebben az évben egy arany, és két bronzérmes trófeát tudott a társaság bírálatra küldeni. A trófeák súlyát mutató ábra is visszaigazolja az eredményt, hiszen arányaiban az 5-6 kg súlyú agancsos bika került terítékre. Az elejtett bikák kora pedig azt mutatja, hogy azt a célt, amely szerint kíméljük a fiatal állományt, sikerült megvalósítani, hiszen a korábbi évekhez képest az adott vadászidényben már csak öt évnél idősebb állat esett el.

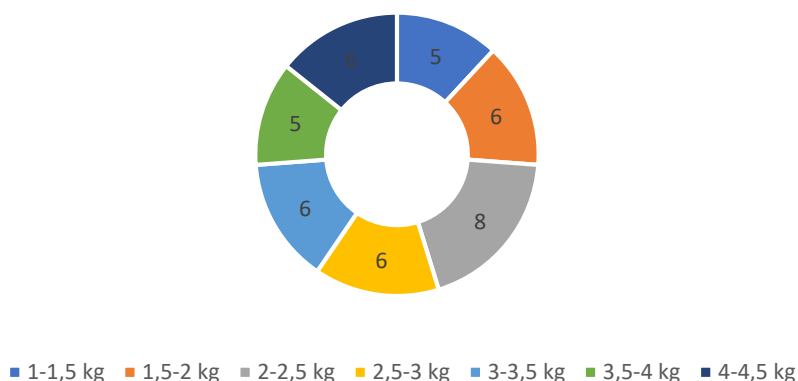
12-13. ábra: Gímszarvas trófeák- 2021.

Forrás: Csente VT bírálati lap- saját szerkesztés 2021

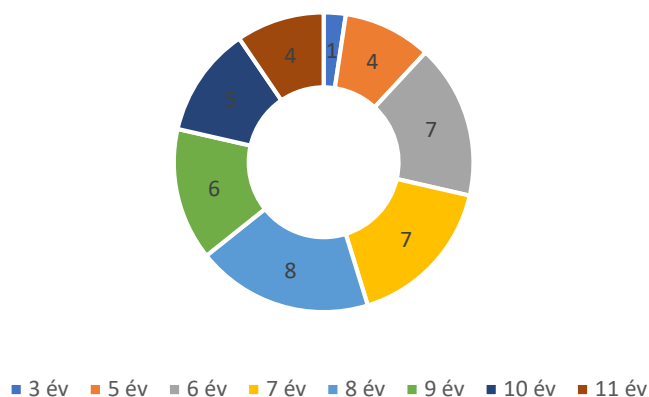
Dámszarvas

A dámszarvas esetében is jól látható, hogy mind korban, mind a trófea súlyban az idősebb állomány ritkítása történt meg. Kort tekintve a hatévesnél idősebbek voltak túlsúlyban, míg a trófea súlyát tekintve egyre több nagyobb súlyú agancsos vadnak adott otthont a terület. A trófeák huszonegy érmet szereztek, kilenc arany, nyolc ezüst és hat bronzérmet gyűjtöttünk össze.

Dámtrófea súly szerinti megoszlás 2020/21 év

Dámtrófea kor szerinti megoszlása 2020/21 év

14-15. ábra: Dámszarvas trófeák- 2021.

Forrás: Csente VT bírálati lap- saját szerkesztés 2021

Őz

Néhány szó az őz terítésekről. Ebben az évben is a 200-és 300 g közötti agancs volt jellemző, de volt 400 g feletti is. Minősítés során azonban két trófea kapott bronzérmes, ami az előző éveket nézve sikernek könyvelhetünk. A kort vizsgálva, négy-öt - és hatéves bakokat ejtettünk.

3.4. Összesítés

A területen egyre több takarmány került kijuttatásra az állatok számára. Ugyan a vadföld területe csökkent, de ezt kompenzálta a vadlegelő területe. A vadföldeket a mezőgazdasági és háztáji földektől próbáltuk távolabb elhelyezni, míg a vadlegelők az erdők és váltók környékén kerültek kialakításra. A szálas és szemestakarmányból többet helyeztünk ki, úgy tapasztaltunk, hogy ezt kedvezően fogadták az állatok. A lédús takarmányra a társaság szomszédja is felfigyelt, így a múlt évben ebből a takarmány feléből kevesebbet tudtunk vásárolni.

	2019	2020	2021
Vadföld (Ha)	20	25	18
Vadlegelő (Ha)	25	30	35
Szálás takarmány (t)	10	15	20
Szemes takarmány (t)	40	45	50
Lédús takarmány (t)	25	23	20

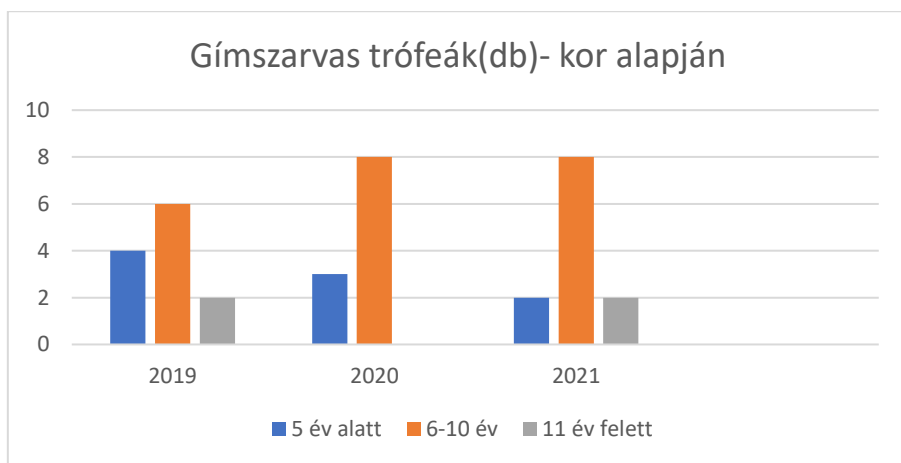
6. táblázat: Tápanyag- 2019-2021.
Forrás: Csente VT - saját szerkesztés 2021

Korszerinti megoszlás

	Gímszarvas			Dámszarvas			Őz		
	5 év alatt	6-10 év	11 év felett	5 év alatt	6-10 év	11 év felett	4 év alatt	5-6 év	7 év felett
2019	4	6	2	5	25	5	5	3	2
2020	3	8	0	4	32	6	7	2	2
2021	2	8	2	5	33	4	6	4	3

7. táblázat: Trófeás vadak összesítése kor szerint – 2019-2021
Forrás: Csente VT bírálati lap- saját szerkesztés 2021

Az összesített táblázatból nagyon jól látszik, hogy mind a gím-mind a dámszarvasok esetében a hat-és tízéves bikák kerültek terítékre. A számok azt is megmutatják, hogy a három évet tekintve egyre több vadat sikerült elejteni, tehát a társaság gazdálkodása pozitív eredményt mutat. Azt gondolom, ez köszönhető volt a kilövések megtervezésének, de a megfelelő mennyiségű és minőségű táplálék kihelyezésnek is. Ez utóbbi azt is eredményezte, hogy a területen – főképpen a dámok- jelentős mennyiségben elszaporodtak.

16. ábra: Dámszarvas trófea 2019-2021.év
Forrás: Csente Vt. bírálati lapok- saját szerkesztés

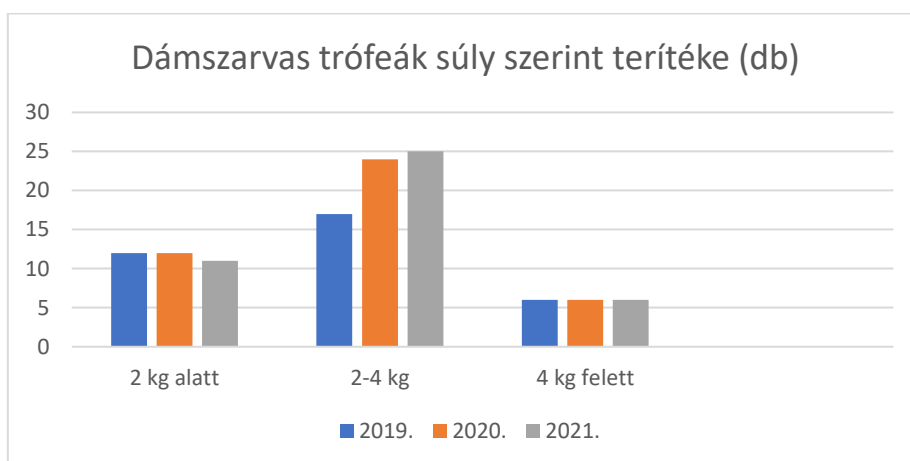
Trófea nagyság

	Gímszarvas			Dámszarvas			Öz		
	5 kg alatt	5-9 kg	10 kg-tól	2 kg alatt	2-4 kg	4 kg felett	200 g alatt	200-400 g	400 g felett
2019	4	7	1	12	17	6	3	6	1
2020	3	8	1	12	24	6	3	7	1
2021	6	5	1	11	25	6	3	8	1

8. táblázat: Trófeás vadak összesítése trófea nagyság szerint – 2019-2021

Forrás: Csente VT bírálati lap- saját szerkesztés 2021

A területen nagyobb számban van jelen dák, amelyet a trófeák száma és minősítése is mutat. A kilövések arányában számos díjazott trófea került terítékre. A dák trófeák esetében a négy kilogramm feletti nagyság nagyszerű eredmény. Az ábrán jól látszik, hogy az évek alatt a 2-4 kg közötti trófeák száma lényegesen megemelkedett.

17. ábra: Dámszarvas trófea 2019-2021.év

Forrás: Csente Vt. bírálati lapok- saját szerkesztés

4. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A vadföld-gazdálkodás jelentősége többrétű, előnyei már többszörösen bizonyítottak. Legfontosabb tényező, hogy kiegészíti a vad természetes, esetleg hiányos táplálékát, hozzájárul a vad minőségének és vadászati értékének megőrzéséhez vagy akár fejlesztéséhez is.

Az erdők közelében, vagy erdők között kialakított, jól kezelt vadföldek lekötik a vadat, az adott területen tartják, ezáltal a mező és erdőgazdasági területeken csökkenthető a vad által okozott termés kiesés (vadkár).

Egy, jól kialakított, és elhelyezett vadföldön a vad megfigyelése és számbavétele, minőségének megállapítása is minden időben megbízható módon megvalósulhat.

A vadföldről a nappali pihenőhelyre visszaváltó vad selejtezésére is nagyobb szakszerűséggel kerülhet sor, mint alkalmi megfigyelés esetén.

Az intenzív vadföld gazdálkodással az erdészeti károk is csökkenthetők, hiszen egy adott területre koncentrált vad kisebb mértékben rágja meg a rügyeket és a fák kérgét.

A vadföldek helyes művelésével, a termelt növények betakarításával megoldható a téli időszak takarmánygondja is.

A dolgozatban bemutatásra kerültek a hazai nagyvadállomány takarmányozási célok és módszerek. Az általános kitekintő után egy konkrét vadásztársaság gyakorlatának ismertetése történt meg.

A társaság takarmányozási céljai, - amely szerint igyekszik a területén élő állomány élőhelyét biztosítani, megfelelő módon megtartani, illetve a gazda- és vadász kapcsolatát helyes mértékben megtartani - sikeresnek mondhatók.

A területen szabad élőhely biztosítása mellett történik a kiegészítő takarmányozás, aminek elsődleges feladata, hogy az állatok elsődlegesen a természetes élőhelyükön találják meg a létfenntartásukhoz szükséges élelmet.

A bemutatott adatok alapján megállapítható, hogy a társaság területén előforduló állatok megtalálják a számukra kedvező életkörülményeket, a genetikai állomány fejlődik, és gyarapszik.

Európa legtöbbre értékelt vadja, a gímszarvas fejdísze hazánkban a legszebb, így számos hazai és külföldi vadász hódol a bőgő szarvasbika cserkelő vadászatának. A bemutatott társaságnál is nagyon sok szép példány kerül terítékre.

Hazánkba a dām- és muflonállomány telepítés után került, azonban a jelenlegi állomány nagysága és minősége azt mutatja, hogy a helyi adottságok kedvezőek számukra.

A társaság trófea bírálati lapjai alapján a dámszarvas minősége mutat kiemelkedő színvonalat. A kilőtt dámszarvas trófeák országos szinten előkelő helyezéseket érnek el.

A kedvező természeti adottságok segítik a nagyvad állományunk tenyésztését, szaporodását. Nagyon kedvező, hogy a muflon is helyet talált magának és nem csak ideiglenesen megjelenő fajként tarthatjuk nyilván a területen. A múlt évi állományszámláskor nagyon szép számú egyedet találtunk, amely bizakodásra ad okot.

A társaság által meghatározott takarmányozás eléri célját, hiszen segíti a téli túlélést, a trófeák minősége évről-évre az elvárt minőséget adják.

A kihelyezett táplálék mennyisége és összetétele támogatja a trófeák növekedését és minőségét, hiszen a dám trófeák között egyre több érmes kerül ki. Erre nagyon büszkék vagyunk.

Sajnos a gímszarvas esetében nem tudunk ennyire kimagasló eredményeket felmutatni, de azt gondolom, hogy az a tény, hogy minden évben sikerül 10 kg feletti trófeás vadat terítékre hozni, a terület nagyságához és az állomány szabadban való tartásához nem lebecsülendő.

Az őz esetében tudjuk, hogy az alföldi trófeákkal nem lehet vetekedni, másrészt a terület inkább erdős, ami nem kedvez az őz állományunknak. Ennek ellenére folyamatosan sikerül érmes agancsot is bemutatni.

A szabadterületi vadtakarmányozást – ha azt folyamatosan végezzük – gyakorlatilag kiegészítő takarmányozásnak tekinthetjük. A megfelelő kiegészítő takarmányozással növelhetjük a terület eltartó képességét és/vagy hozzáférhetővé tehetünk egyes, egyébként az adott területen nem, vagy csak nagyon korlátozottan rendelkezésre álló táplálékot.

A vizsgált vadásztársaság területén kilőtt trófeák is bizonyítják, hogy napjainkban egyre nagyobb jelentőséget kap a vadon élő állatok takarmányozása. Nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a megváltozott életkörülmények miatt az állatok már nem tudják teljes mértékben kielégíteni igényeiket, ahhoz, hogy a genetikai- fizikai állapotuk megmaradjon.

Az általunk végzett takarmányozás a helyben tartást is biztosítja, hiszen a vadkár nagysága csökkenő tendenciát mutat a területen. Ez szintén bizakodásra ad okot, hiszen a gazdákkal így zökkenő mentesebb kapcsolatot tudunk ápolni, és az együttműködésünk is kedvezőbb irányba fordult.

Összességében megállapítható, hogy a vadon élő állatok takarmányozásában az ember által történő beavatkozás szükséges és elengedhetetlen.

Irodalomjegyzék

1. BENCE Lajos (1972): Vadgazdálkodásunk természeti adottságai (Mezőgazdasági Kiadó)
2. BERTÓTI István (1974): Vadgazdálkodás és vadászat (Mezőgazdasági Kiadó)
3. BRUNO Hespeler (2013): A vadászat kézikönyve (Saxum Kiadó Kft.)
4. DRASKOVICS Iván (1951): Szarvasgazdálkodás (Vadászlap Kft)
5. FARKAS Dénes (2004): Az őzállomány gondozása (Vadászati Kulturális Egyesület)
6. FEKETE István (2019): A vadföld felhasználása tudatosan új módszerekkel – Agrárágazat
7. HELTAY István (1995): Vadásziskola 1. - Vad és élőhelye- (Hubertus Kft.)
8. HELTAI Miklós, SONKOLY Krisztián (2009): A takarmányozás szerepe és lehetőségei a vadgazdálkodásban (Szent István Egyetem, MKK, Vadvilág Megőrzési Intézet)
9. KÉSMÁRKI István – GERGELY István (2014): A vadföld, a vadgazdálkodás egyik pillére – Országos Mezőgazdasági Szakfolyóirat
10. KÓHALMY Tamás (1990): A vadászterület berendezései (Venatus)
11. KÓHALMY Tamás (1990): Vadgazdálkodás (Mezőgazdasági Könyvkiadó Vállalat)
12. KÖLÜS Gábor (1986): Vadgondozás, élőhely-gazdálkodás (Mezőgazdasági Kiadó)
13. KÖLÜS Gábor (1979): Vadföldgazdálkodás és vadtakarmányozás (Mezőgazdasági kiadó)
14. NAGY Gyula Csaba (1973): Korszerű vadtakarmányozás (MÉM Vadászati és Vadgazdálkodási Főosztálya)
15. NAGY Sándor, Sterbenz István, Müller Géza, Zalay József, Béla Ottó, Dósa József, Pásztor Béla (1978): Vadgazdálkodás és természetvédelem (MAVOSZ)
16. NORBERT Happ (2019): A vaddisznó vadászata (Saxum Kiadó Kft.)
17. SZÉCHENYI Zsigmond (1978): Ahogy elkezdődött... (Szépirodalmi Könyvkiadó)
18. SZÉKELY István, Őrsi Zsolt, Fábián Gyula, Amróczy Árpád, Aradi János, Nagy István, Hegyi István (1995.): Vadásziskola (Hubertus Vadkereskedelmi Kft)
19. TARNAWA Ákos (2014) Apróvadás vadföldek a gyakorlatban – Országos Mezőgazdasági Szakfolyóirat

Jogszabály

1. A vad védelméről, a vadgazdálkodásról és a vadásatról szóló LV/1996. törvény

Internetes források:

- Internet 1: <https://docplayer.hu/106235635-Nagyvadas-elohelygazdalkodas-es-takarmanyozas-vadgazdalkodasi-igazgatasi-szakiranyu-szak.html> - letöltés: 2022.06.25
- Internet 2: <https://index.hu/belfold/2021/12/06/tisza-muanyag-szennyez-es-folyo-termeszetvedelem/> Letöltés: 2022.05.28.
- Internet 3: <https://lajk.startlap.hu/2015/06/25/itt-van-minden-egy-es-allat-ami-kihalt-az-elmult-100-evben/> Letöltés: 2022.06.14.

- Internet 4: <http://vadasz.info.hu/tudomany/nahlik1.html> Letöltés: 2022.05.31.
- Internet 5: <https://www.magro.hu/agrarhirek/miert-van-szukseg-vadfoldekre/> Letöltés: 2022.06.04.
- Internet 6: <https://docplayer.hu/2388584-A-vadtakarmanyozas-ertekelese.html> Letöltés: 2022.06.28

Táblázatok és ábrák jegyzéke

Ábrák

1. számú ábra: Rágási kár eloszlása
2. számú ábra: Vadföldek
3. számú ábra: Nyomsűrűség alakulása a különböző etetők közelében
4. Gímszarvas trófea megoszlása súly szerint 2019.
5. Gímszarvas trófea megoszlás kor szerint 2019.
6. Dámszarvas trófea megoszlás súly szerint 2019.
7. Dámszarvas trófea megoszlás kor szerint 2019.
8. Gímszarvas trófea megoszlás súly szerint 2020.
9. Gímszarvas trófea megoszlás kor szerint 2020.
10. Dámszarvas trófea megoszlás súly szerint 2020.
11. Dámszarvas trófea megoszlás kor szerint 2020.
12. Gímszarvas trófea megoszlás súly szerint 2021.
13. Gímszarvas trófea megoszlás kor szerint 2021.
14. Dámszarvas trófea megoszlás súly szerint 2021.
15. Dámszarvas trófea megoszlás kor szerint 2021.
16. Dámszarvas trófea összesítés kor szerint 2019-2021
17. Dámszarvas trófea összesítés súly szerint 2019-2021

Táblázatok

1. számú táblázat: Vadgazdálkodás modellje
2. számú táblázat: Etető létesítmények típusai
3. számú táblázat: Ivóvíz szükséglet fajonként
4. számú táblázat: Vadföld növényei nagyvadak számára
5. számú táblázat: Takarmány fajták
6. számú táblázat: Tápanyag – 2019-2021
7. számú táblázat: Trófeás vadak összesítése kor szerint – 2019-2021
8. számú táblázat: Trófeás vadak összesítése trófea nagyság szerint – 2019-2021

KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

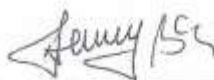
Hallgató neve: **GYURTA TAMÁS**
Szak, szakirány: **VADEGAZDA MÉRNÖKI**
Konzulens tanár neve: **Dr. Herczeg Béla**

Az első személyes konzultáció

Időpont: **2021. 05. 25.**

Téma: Általános tájékoztató, egyeztetés a témával kapcsolatban, formai és tartalmi követelmények tisztázása.

A konzulens tanár aláírása:

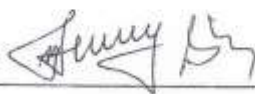

A második személyes konzultáció

Időpont: **2021. 12. 03.**

Téma: Anyaggyűjtés módszerei, irodalmi források egyeztetése.

A konzulens tanár aláírása:

A harmadik személyes konzultáció

Időpont: **2022. 06. 09.**

Téma: A vizsgált témakörhöz kapcsolódó adatgyűjtésről történő beszámoló a konzulens felé, azok megbeszélése. A szakdolgozat végleges formába öntése, esetleges korrigálása.

A konzulens tanár aláírása:

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Gyurta Tamás
A Hallgató Neptun kódja: IV3081
A dolgozat címe: Csente Vadásztársaság vadtakarmányozási technológiája
A megjelenés éve: 2022.
A tanszék neve: Vidék és Területfejlesztési tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: Gyöngyös, 2022. év október hó 27. nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Alulírott Gyurta Tamás, büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy az általam benyújtott, **Csente Vadásztársaság vadtakarmányozási technológiája** című szakdolgozat önálló szellemi termékem.

Amennyiben mások munkáját felhasználtam, azokra megfelelően hivatkozom, beleértve a nyomtatott és az internetes forrásokat is.

Tudomásul veszem, hogy a szakdolgozat elektronikus példánya a védés után a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtárába kerül elhelyezésre, ahol a könyvtár olvasói hozzájuthatnak.

Kelt: Gyöngyös, 2022. év október hó 27. nap

Aláírás